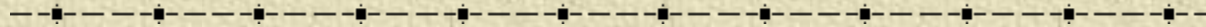
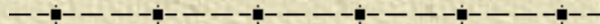

Indijos modernizacija

Elektroninė mokymo priemonė

Parengė:

Dr. Deimantas Valančiūnas.

Recenzavo:

Prof. dr. Audrius Beinorius.

Dr. Kristina Garalytė.

Elektroninė mokymo priemonė svarstyta Azijos ir transkultūrinių studijų instituto darbuotojų virtualiame susirinkime 2018 m. balandžio 4 d.

Virtualaus posėdžio protokolas: Nr. (1.3) 250000-KP-7.

Vilnius, 2018.

Kurso temos

1. Indija Britų imperijos laikotarpiu (skaidrės 7 – 30).
Seminaras I: tekstas ir užduotys (skaidrės 31 – 32).
2. Indijos religiniai reformaciniai sąjūdžiai I (skaidrės 33 – 64).
- 3 Bengalijos renesansas: literatūra ir kiti menai (skaidrės 65 – 107).
4. Indijos religiniai reformaciniai sąjūdžiai II (skaidrės 108 – 136).
Seminaras II: tekstas ir užduotys (skaidrės 137 – 138).
5. Mahatma Gandhi ir nesmurtinis pasipriešinimas (skaidrės 139 – 169).

Kurso temas

Seminaras III: teksts ir uzduotys (skaidrēs 170 – 171).

6. Jawaharlal Nehru racionalizmas (skaidrēs 172 – 196).

Seminaras IV: uzduotys (skaidrēs 197 – 198).

7. Modernizacija ir menas: Raja Ravi Varma (skaidrēs 199 – 218).

8. Hinduizuotas nacionalizmas (skaidrēs 219 – 241).

Seminaras V: teksts ir uzduotys (skaidrēs 242 – 243).

Literatūra (skaidrēs 244 – 248).

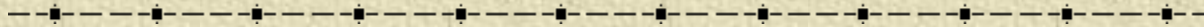
Kurso tikslai

- Ugdyti šiuolaikinės Indijos kultūros pažinimo kompetencijas: susipažinti su įtakingiausiais XIX a. pab. ir XX a. pr. politiniais ir religiniais sąjūdžiais, įtakingiausiomis XX a. Indijos politikos, kultūros ir religijos asmenybėmis ir jų įtaka Indijos kultūrinei ir tautinei savivokai.
- Analizuoti britų kolonijinės ideologijos įtakas hinduistinės kultūros pokyčiams, religinių sąjūdžių įtaką antikolonijiniams procesams Indijoje.
- Gebėti kritiškai įvertinti XX a. antrosios pusės politinius, socialinius ir ideologinius judėjimus Indijoje.

Kurso siekiniai

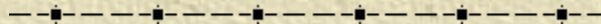
- Pagrindinių XIX a. pab. ir XX a. pr. Indijos politinių ir religinių sąjūdžių išmanymas.
- Gebėjimas kritiškai vertinti ideologinius XX a. procesus Indijoje, vartoti pamatinę pokolonijinių studijų terminologiją.
- Gebėjimas kritiškai taikyti dalykines žinias apie Indijos kultūrą ir visuomenę disciplininuose ir tarpdisciplininuose tyrimuose.

Indijos modernizacija

1.

Indija Britų imperijos laikotarpiu

Mughalų imperija

Rytų Indijos bendrovė

1498 m. Vasco da Gama atrado jūrų kelią į Indiją, prasideda Indijos – Europos prekybiniai ryšiai (portugalai, olandai, britai, prancūzai).

1600 m. įkuriama Rytų Indijos bendrovė (*East India Company*).

Karalienė Elžbieta I suteikė įgaliojimus įsteigti pirmuosius prekybinius centrus Pietų ir Pietryčių Azijoje (*East Indies*).

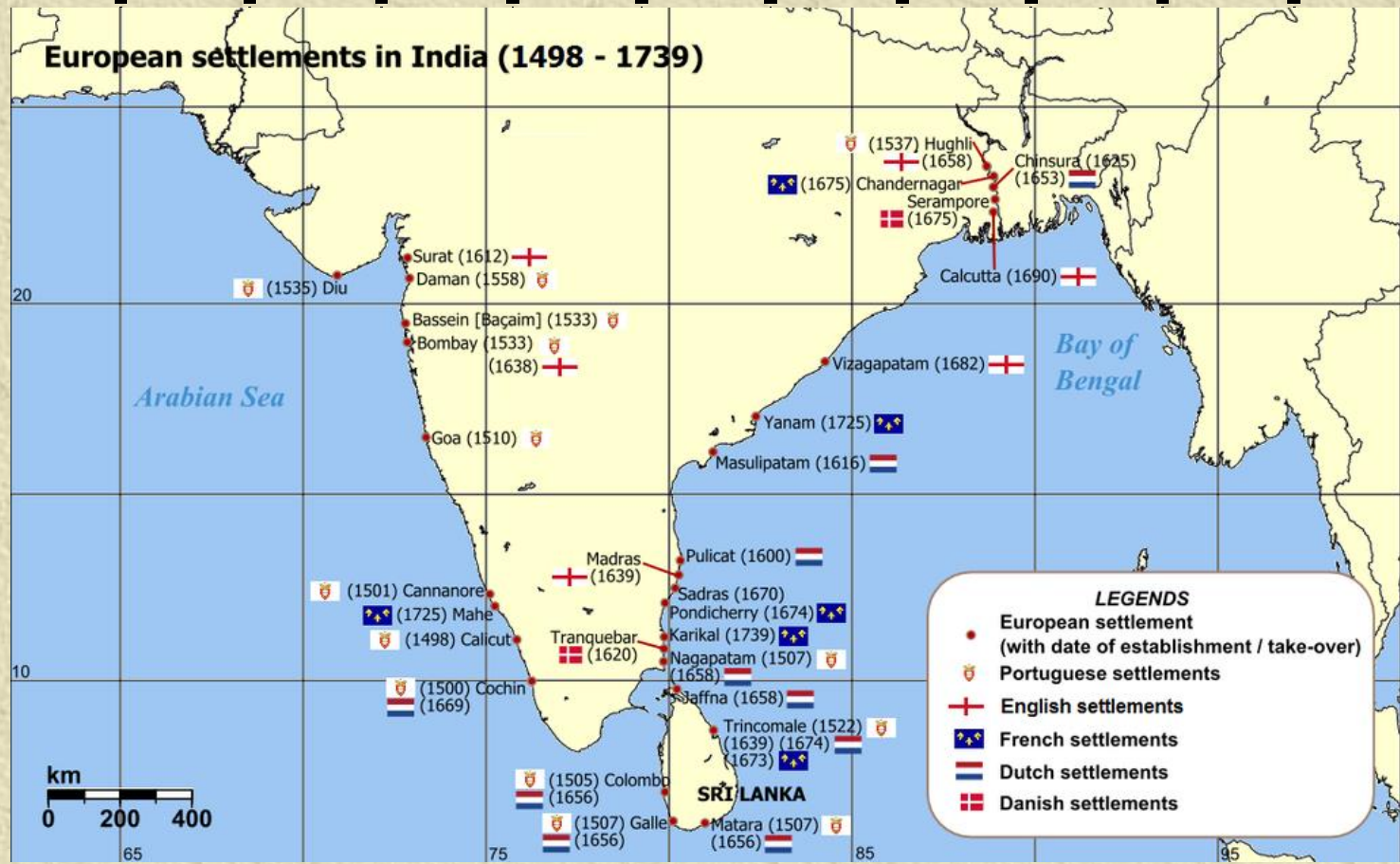
Rytų Indijos bendrovė

Didžiausią paklausą Europoje nuo XVII a. vidurio turėjo indiški audiniai. 1617 m. imperatorius Jahangiras suteikė teisę britams steigti savo sandėlius, kuriuose buvo kraunamos prekės ir saugomos iki atplauks kursuojantys laivai jų pasiimti. Tai paskatino prekybos efektyvumą, tačiau taip pat tapo britų įsitvirtinimo subkontinente pradžia.

Rytų Indijos bendrovė

Rytų Indijos bendrovės pirmasis prekybinis centras buvo Surato mieste Gudžarato valstijoje (įkurtas 1617 m.). Vėliau centrui buvo įsteigti Madrase, Bombėjuje ir Kalkutoje (1690 m.). XVII a. britai nebuvo vienintelė Europos valstybė turėjusi prekybos kontaktus su Indija, tačiau Rytų Indijos bendrovė įsikūrė pagrindiniuose strateginiuose miestuose, kurių laipsninė kontrolė užtikrino Britanijos dominavimą subkontinente.

Europos prekybiniai centrai Indijoje

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/European_settlements_in_India_1501-1739.png

Indija XVIII a.

1707 m. miršta imperatorius Aurangzebas. Mughalų imperija silpnėja, provincijų valdovai (radžos, navabai) konfliktuoja tarpusavyje. Šia padėtimi naudojami britai stiprindami savo įtaką subkontinente.

Konfliktai tarp didžiųjų valstybių Europoje persikelia ir į kolonijas. Pagrindinės varžovės Britanija ir Prancūzija dėl įtakos sferų Indijoje susikovė 1746 m. Madrase, kuris buvo prancūzų perimtas iš Britanijos, tačiau vėliau grąžintas taikos sutartimi. Konfliktai su prancūzais Indijoje skatino Britaniją siųsti didesnius dalinius į subkontinentą, o taip pat ir daugiau investuoti į fortų tvirtinimą. Prancūzų įtaka vis silpnėja kol, galiausiai, iš didesnių teritorijų jiems telieka tik Pondičeris (Pondicherry).

Indija XVIII a.

Nuo 1750 m. Kalkuta tampa produktyviausiu Rytų Indijos bendrovės centru (75% viso pelno). Dėl nuolatinės grėsmės iš prancūzų ir vietinių, 1756 m. britai ėmė stiprinti Kalkutos apsaugą. Tais pačiais metais Bengalijos princas (navabas) Sirajud-daula užėmė Kalkutos įtvirtinimus (“Juodosios skylės įvykis”). 1757 m. įvyksta Plasėjaus kautynės (*The Battle of Plassey*). Robertas Clive’as (“Clive of India”) po laimėtų kautynių užtikrina Britanijos karinę ir ekonominę galią Bengalijoje.

Rytų Indijos bendrovė

Warrenas Hastingsas – pirmasis Indijos gubernatorius – generolas, paskirtas 1772 m. Hastingsas ėmė kurti naujas infrastruktūras ir institucijas, po truputį diegdamas britiškąjį biurokratinį aparatą Indijoje.

Warren Hastings

Hastingso įvestos naujovės:

- 1) senųjų hindų ir musulmonų teisinių kodeksų atgaivinimas;
- 2) mokesčių rinkėjų institucijos (*collector*) įtvirtinimas. Mokesčių rinkėjais buvo skiriami britai, kadangi Hastingsas manė, kad indais pasitikėti nedera. Mokesčių rinkėjai taip pat kontroliavo viešosios tvarkos apsaugą ir, neretai, teisėjavo bylose;
- 3) kariuomenės iš indų samdinių – sipajų (*sepoy*) - sudarymas.

Asiatic Society of Bengal

1784 m. įkuriama *Asiatic Society of Bengal*.

Vadovas – Sir Williamas Jonesas.

Tikslas: studijuoti Indijos klasikinius tekstus, mokytis Sanskrito, daryti vertimus.

Asiatic Society of Bengal

Asiatic Society of Bengal veikloje regimas Indijos praeities romantizavimas, arijų kultūros iškelimas. Indijos senoji kultūra prilyginama graikų ir romėnų kultūroms. Senovės Indija – išminties ir civilizacijos lopšys. Dabarties Indija regima kaip degradavusi ir sunaikinusi savo didingas šaknis.

Imperialistinės strategijos

Nors didžioji dalis Indijos provincijų yra oficialiai valdoma vietinių valdovų (navabų, princų, radžų), daugelis jų turi paklusti britų valdininkų sprendimams. Bendrovės atstovai ir valdininkai Indijoje, kaip yra akivaizdu, vykdė ne tik komercinę, bet ir aktyvią civilizavimo misiją, kadangi nuolatinei resursų, tokių reikalingų augančiai britų buržuazijai, tėkmei reikėjo aiškaus pagrindimo. Šiuo tikslu pradėta daugybė Indijos kultūros, religijos, biologijos, botanikos ir kt. sričių dokumentacija.

Imperialistinė misija

Dvi ideologijos susikryžmino suteikdamos imperijas, kuri buvo sukurta dėl ekonominių, strateginių ir politinių priežasčių, pateisinimą. Evangeliškojo misionieriškumo impulsas, troškimas ištraukti stabmeldžius į Dievo šviesą ir kalvinistinė britų, kaip išrinktosios ir didingiausios tautos pasaulyje, idėja, įsipareigojusi suteikti teisingumą ir gerą vadovavimą žemesnėms rasėms, persipynė su riteriška vizija apie imperiją, kaip priemonę jauniems anglams pademonstruoti dorybes, padarančias juos džentelmenais. Šis susijungimas lėmė pasikartojančią temą imperiniuose rašiniuose, idėją, kad britai puoselėjo savo imperiją ne dėl savo pačių naudos, bet dėl naudos tų, kuriuos valdė.

(Richards 1997, 12)

Britų imperializmas

The East Offering its Riches to Britannia (1778, Spiridion Roma) http://www.wikigallery.org/wiki/painting_158087/Roma-Spiridione/Foster-245-The-East-offering-its-riches-to-Britannia%2C-1778

Britų imperializmas

"**Rule, Britannia!**" poema, parašyta Jameso Thomsono ir aranžuota kaip daina Thomaso Arne'o 1740 m.

*When Britain first, at Heaven's command
Arose from out the azure main;
This was the charter of the land,
And guardian angels sang this strain:
"Rule, Britannia! rule the waves:
"Britons never will be slaves."*

Edward Said *On Orientalism*

https://www.youtube.com/watch?v=fVC8EYd_Z_g

Paklauskite interviu su Edwardu Saidu, kuris yra vienas pagrindinių pokolonijinių studijų teoretikų ir įtakingo veikalo “Orientalizmas” (2006 [1978]) autorių.

Edward Said *On Orientalism*

Interviu pagrindu atsakykite į klausimus:

1. Kas yra Orientalizmas?
2. Kodėl Napoleonas į Egiptą atsivežė ne vien kareivius, bet ir mokslininkus?
3. Kokios ypatybės yra būdingos orientalistiniam diskursui?

Orientalizmas

A Company Officer about to Sketch a Ruined Temple, c. 1810.,
Šaltinis: Metcalf and Metcalf 2006, 62.

Orientalizmas

Tik Indijos religinėje atmosferoje anglas labiausiai jaučia, tarsi judėtų paslaptینگame, nepažintame pasaulyje, ir šis jausmas yra romantikos pagrindas. Jam puikiai sekasi atsispirti pagundai, kurią ši atmosfera paskleidžia tiems, kurie ja pernelyg susidomi. Anglas Indijoje turi kiek galima labiau apsigaubti angliška atmosfera ir nuo krašto magijos apsisaugoti sportu, žaidimais, klubais ir pokalbiais su naujomis atvykusiomis merginomis bei pakankamai dažnu apsilankymu bažnyčioje.

(Anoniminis britų valdininko laiškas, cituota Shohat, Stam 1997, 20)

Warren Hastings

Žinių, ypač gautų iš bendravimo su mūsų nukariautais žmonėmis, rinkimas yra reikalingas valstybei. (...) Tai sumažina grandinių, kuriomis jie yra paklusnumo dėlei laikomi, svorį. O mūsų tėvynainiams tai suteikia pasitikėjimo ir malonės jausmą.

(Hastings cituotas Metcalf and Metcalf 2006, 62)

Indija XIX a. pr.

1798 m. lordas Wellesley'us tampa gubernatoriumi. 1818 m. veik visa Indija tampa priklausoma nuo britų.

Sipajų sukilimas 1857 m.

Sipajų (samdytų indų karių) sukilimas, kuris 1857 m. nuvilnijo per visą šiaurės Indiją, dažnai yra laikomas atskaitos tašku, nuo kurios prasideda moderni Indijos istorija. Manoma, kad sukilimas prasidėjo dėl įvairių priežasčių (pvz., mažos algos, prastų gyvenimo sąlygų), tačiau populiariausia versija yra dėl slepiamo nuo sipajų fakto, kad jų naudojamo enfieldo šautuvo kulkos (kurias kariai turėjo nukąsti, kad atlaisvintų paraką) buvo tepamos naminių galvijų (taigi kiaulių ir karvių) taukais. Šio fakto paviešinimas sukėlė šoką ir milžinišką nepasitenkinimą tiek hindų, tiek musulmonų sipajam, kas galiausiai ir įgavo sukilimo pavidalą.

Indija po sipajų sukilimo

Numalšinus sipajų sukilimą, 1858 m. Rytų Indijos bendrovė yra panaikinama o pati Indija patenka britų karūnos valdžion.

Seminaras I

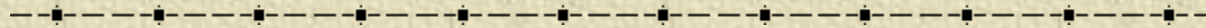
Seminaro tekstas:

“Orientalistinis “hinduizmo” mitas” iš
Beinorius, Audrius, 2012: *Indija ir Vakarai.
Kultūrų sąveikos pjūviai*, Vilnius: Vilniaus
universiteto leidykla, p. 66 – 90.

Seminaro klausimai diskusijai

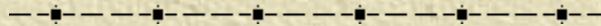
1. Kaip suprantate skyriaus pavadinime naudojamą žodį “mitas”? Kokia prasme jis pavartotas?
2. Kokius religijos apibrėžimus pateikia mokslininkai?
3. Kaip išsikristalizavo terminas “hinduizmas” ir kokią įtaką tam turėjo Europos mokslininkai?
4. Kodėl kai kurie mokslininkai vartoja terminą “neohinduizmas”?
5. Kokie trūkumai yra išvelgiami Edwardo Saido veikale *Orientalizmas*?

Indijos modernizacija

2.

Reformaciniai religiniai sąjūdžiai
Indijoje (I)

Temos skaitiniai

1. Rammohan Roy “Relations between Men and Women”, p. 30 – 33.

Iš Guha, Ramchandra, 2010: *Makers of Modern India*, New Delhi: Penguin.

2. Dayananda Saraswati “The Light of Truth”, p. 31 – 38.

Iš Jeffrelot, Christophe (ed.), 2007: *Hindu Nationalism. A Reader*, Princeton: Princeton University Press.

Bengalijos renesansas

XIX a. ir XX a. pr. sociokultūrinis sąjūdis, aprėpęs religijos, meno ir mokslo sritis ir nukreiptas į Indijos praeities ir indiškojo tapatumo atgaivinimą ir permąstymą.

Laikoma, kad Bengalijos renesansas prasidėjo su intelektualo ir religinio veikėjo Rammohano Roy'aus veikla. Jis pats ir pavartojo terminą “renesansas” nusakydamas Indijoje vykstančius procesus: t.y. referuodamas į renesansą ir reformaciją Europoje.

Bengalijos renesansas

“Renesansas” apibūdina Bengalijos indėlių į modernizuotą Indiją, ankstyvąją vietinių kalbų ir literatūrų modernizaciją, istorinės savimonės atsiradimą, naujosios tapatybės paieškas šiuolaikiniame pasaulyje ir hindų tradicijos rekonstrukciją prisiderinant prie šiuolaikinių poreikių. “Renesansas” taip pat buvo siejamas su socialinėmis ir religinėmis reformomis, kultūriniu ir politiniu nacionalizmu, asketiškumu ir kapitalizmo dvasia, ir tokiomis intelektualinėmis srovėmis kaip racionalizmas, mokslis ir sekuliarizmas.

(Kopf 1980, 500)

XIX a. Indija

Pokyčiai komunikacijos ir susisiekimo srityje buvo vieni svarbiausių XIX a. Indijos vystymosi procesų. Pagrindiniai centrai buvo trys jūriniai uostai, svarbūs britų prekiniam tranzitams: Bombėjus (dab. Mumbajus), Madrasas (dab. Čenajus) ir Kalkuta (dab. Kolkata).

Buvo tiesiami keliai tarp Kalkutos ir kitų strateginių taškų palei Gangos upę. Kalkutoje 1852 m. pravesta telegrafo linija,

1853 – 1856 m. nuo Bombėjaus buvo nutiestas 200 mylių ilgio geležinkelis o iki 1880 m. geležinkelio tinklas jau buvo virš 4300 mylių.

XIX a. Indija: geležinkelis

Geležinkelis ne tik užtikrino įvairių prekių tranzitą, tačiau taip pat suteikė įsidarbinimo galimybes ir skatino žmonių migraciją, o tuo pačiu ir idėjų sklaidą. Pvz. dauguma religinio sąjūdžio *Brahmo Samaj* filialų buvo įsteigti būtent su bengalų geležinkelio darbuotojų iš Kalkutos pagalba. (Killingley 2003, 511)

XIX a. Indija

Geležinkelis ir muziejus buvo dvi britiškajai tapatybei svarbios institucijos.

Muziejus simbolizavo laiko užkariavimą, traukinys – vietos.

XIX a. Indija: geležinkelis

Traukinys ėmė simbolizuoti ne tik geografinį mobilumą, bet ir integraciją ir progresą, judėjimą iš centro į visuomenės pakraščius. Abu leido keliauti per milžiniškus laiko ir vietos plotus, bet visuomet palikdavo galimybę lengvai ir saugiai grįžti.

(Nandy 2007, 4)

XIX a. Indija. Spauda

Idėjų sklaidai taip pat pasitarnavo ir spauda. Spaudos technologiją į Indiją, Goa valstiją 1556 m. atnešė portugalų misionieriai ir naudojo konversijų tikslais. Vėliau jų pavyzdžiu pasekė ir kiti Europos misionierių ordinai, kurie steigė spaustuves su tikslu nebrangiai ir gausiai tiražuoti Bibliją bei kitus populiaraus katekizmo tekstus. (Mitter 2002, 3) Tačiau spauda (naujienlaiškių ir laikraščių pavidalu) buvo naudojama ir Rytų Indijos bendrovės narių. Pirmasis laikraštis anglų kalba (“Benga Gazette”) buvo išspausdintas 1780 m. Kalkutoje. Vėliau spaudiniai imami leisti ir regioninėmis kalbomis - bengalų kalba 1818 m., marathi kalba - 1832 m. (Kasbekar 2006, 105)

XIX a. Indija. Spauda

XIX a. viduryje Kalkutos Battala rajono turgavietės jau buvo pripildytos įvairaus pobūdžio nebrangių spaudinių (pamfletų, laikraščių, istorinių ir religinių knygelių), skirtų įvairaus luomo skaitytojui (Mitter 2002, 3). Spaudos išpopuliarėjimas prisidėjo ir prie įvairių nuomonių, idėjų ir ideologijų sklaidos ir spauda buvo efektyviai naudojama ir antikolonijiniame judėjime.

Bhadralok

Bhadralok (“geri žmonės”, “džentelmenai”) – daugiausia aukštųjų kastų Bengalijos visuomenės sluoksniu, kuris įgijo išsilavinimą angliškose mokyklose ir koledžuose (visų pirma *Hindu College* Kalkutoje, įkurtame 1817 m.).

Iki pat XX a. antrosios pusės šis terminas turėjo tam tikras konotacijas su viduriniąja klase.

XIX a. antrojoje pusėje *bhadralokai* tapo stipria antikolonijinių judėjimų jėga.

Bhadralok

Bhadralok klasės atsiradimas Indijoje gali būti traktuojamas kaip tam tikra kolonijinės ideologijos strategija. Britai manė, kad sukūrus tokią angliškai išsilavinusią ir britams lojalią klasę, bus galima Indiją valdyti jos pačios rankomis. Tai yra akivaizdžiai matoma ir žymaus britų istoriko Thomaso Babingtono Macaulay'aus memorandume apie švietimo Indijoje strategiją (1835 m.), kuriame jis tikina, kad Indijoje būtina sukurti tam tikrą “vertėjų” klasę.

Thomas Babington Macaulay

Vertėjų tarp mūsų ir tų milijonų, kuriuos valdome, klasė – klasė žmonių, kurie būtų indai savo krauju ir spalva, tačiau anglai savo nuomone, vertybėmis, pasirinkimu ir intelektu.

(Macaulay cituotas McLeod 2002, 141)

Mimikrija

Pokolonijinių studijų teoretikas Homi Bhabha (1994) tokią strategiją vadina “mimikrija” (*mimicry*), o tokius indus – “mimais” (*mimic men*). Tačiau Bhabha pabrėžia, kad mimikrija yra niekuomet baigtinė ir visuomet palieka kultūrinių spragų, dėl kurių kolonijinė ideologija pasmerkta žlugti. Todėl nenuostabu, kad modernizacijos procesus Indijoje ir aktyvią antikolonijinę veiklą bei kolonijinės valdžios kvestionavimą pradėjo būtent šie, išsilavinimą britiškose institucijose gavę ir britiškame biurokratijos aparate dirbę “mimai”.

Brahmo Samaj

Vienas iš svarbiausių ir įtakingiausių religinių reformacinių sąjūdžių Indijoje, kurio pradininkas Rammohanas Roy'us, yra *Brahmo Samaj*. *Brahmo Samaj* ne tik padarė didelę įtaką įvairioms hindų religijos interpretacijoms, judėjimams, tačiau taip pat ir intelektualiam Bengalijos elitui.

Rammohan Roy

Sudijavo bengalų ir persų kalbas, vėliau Patnoje mokėsi arabų kalbos o Banarase – sanskrito. Po mokslų dirbo Rytų Indijos bendrovėje.

Rammohanas Roy'us aktyviai išnaudojo naujas komunikacijos formas – visų pirma, spaudą. Jis inicijavo laikraščius bengalų ir persų kalbomis, rašė ir aktyviai publikavo straipsnius, knygas bengalų ir anglų kalbomis. Susirašinėjo su rašytojais Britanijoje ir Amerikoje.

Pagrindiniai Rammohano Roy'aus interesai buvo politika ir teisė, švietimas ir religijos klausimai. Per savo įkurtas organizacijas ir sąjūdžius Rammohanas Roy'us permastė hinduizmo prasmę ir vietą Indijoje (laikoma, kad jis ir buvo pirmasis panaudojęs 'hinduizmo' sąvoką (Killingley 2003, 515).

Rammohan Roy

1815 m. įkūrė *Atmya Sabha* bendruomenę, kurios pagrindinis tikslas – ieškoti dialogo tarp įvairių religinių tradicijų.

1828 m. įkūrė *Brahmo Sabha* religinę bendruomenę, kurios religinės filosofijos pagrindinė idėja buvo vienatinis dievas – ko, pasak Roy'aus, moko ir *hindų* šventraščiai.

Hinduizmo kritika

---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---■---
Rammohano Roy'aus religinė ortodoksinio hinduizmo kritika buvo nukreipta dviem aspektais:

- 1) Atvaizdų garbinimo;
- 2) Ritualizmo

Pirmuoju atveju Rammohanas Roy'us teigė, kad atvaizdų garbinimas skatina prietarų įsišaknijimą hindų visuomenėje. Antruoju atveju Rammohanas Roy'us buvo ypač kritiškas brahmanų atžvilgiu: apeiginius ir kitus ritualus laikė brahmanų kastos galios ir autoriteto įtvirtinimo įrankiu.

Rammohan Roy ir advaitos vedanta

Pasak Rammohano Roy'aus, beformio, atvaizdo neturinčio dievo garbinimas yra hinduizmo esmė, sutinkama upanišadose, todėl galima save laikyti hindumi ir be atvaizdų garbinimo. Savo idėjas Rammohanas Roy'us daugiausia rėmė Advaita vedantos* tradicijos tekstais, keldamas upanišadinę Brahmano, aukščiausio absoliuto, svarbą. Todėl jo įkurtas sąjūdis ir buvo pavadintas *Brahmo sabha* (o vėliau ir *Brahmo samaj*).

- * Advaita vedanta – filosofinė sistema išplėtota Šankaros ir pabrėžianti realybės nedualumą (*advaita*). Vienintelė realybė yra Brahmanas, aukščiausiasis absoliutas. Net asmenybė (*atman*) yra tas pats Brahmanas.

Rammohan Roy

Rammohanas Roy'us ypač palankiai vertino krikščionių unitaristų idėjas, tačiau jo požiūris į krikščionių misionierių veiklą Indijoje buvo dvilypis: jis kritikavo ekspansinį krikščionybės plitimą, tačiau palaikė tam tikrus misionierių tikslus – pvz., *Sati* ritualo draudimą. Teigė, kad hinduizmas yra net labiau monoteistiškas nei pati krikščionybė, kadangi ši pripažįstanti švč. Trejybę, tuo tarpu Roy'aus požiūriu pirminis hinduizmas skelbė betarpišką viešpaties ir asmens santykį.

Rammohan Roy

Be populiaraus hinduizmo kritikos, Rammohanas Roy'us taip pat aktyviai pasisakė ir kitų visuomeninių praktikų atžvilgiu. Ypač daug jo kritikos susilaukė *Sati* ritualas, daugpatystė, vaikų vedybos, diskriminacija kastų atžvilgiu. Akivaizdu, kad Rammohanas Roy'us ieškojo sąlyčio taškų tarp to meto intelektinių Europos idėjų, racionalizmo ir tradicionalizmo Indijoje, tarp populiaraus hinduizmo ir krikščioniškosios tradicijos.

Brahmo Samaj

Rammohanas Roy'us mirė 1833 m., Londone.

Rammohano Roy'aus idėjos labiau struktūriniu pavidalu buvo įtvirtintos įkūrus *Brahmo Samaj* 1843 m. Šios bendruomenės įkūrėjas – Debendranathas Tagore, Rabindranatho Tagorės senelis. Ir nors Debendranathas palaikė daugelį Rammohano Roy'aus idėjų, kai kuriais religiniais klausimais jis turėjo kitokią nuomonę, ypač dėl pernelyg transcendentinio advaita vedantos pobūdžio, paliekančio per mažai erdvės šiuolaikybei ir moralinei atsakomybei. Todėl palaipsniui Debendranathas pasitraukė iš *Brahmo Samaj* veiklos, kurios vadovavimą perėmė Keshabas Chandra Senas.

Keshab Chandra Sen

Keshabas Chandra Senas buvo paskirtas *Brahmo Samaj acarya* (pagrindiniu mokytoju), taip pakeisdamas tradicija, kad tik brahmanas gali būti religinis lyderis (Senas buvo iš *vaidya*, arba gydytojų, klasės). Senas įvedė tradicija, kad brahmanai neturėtų nešioti savo identifikacinių ženklų, siūlė tarpkastines vedybas. Šios idėjos buvo palankiai sutinkamos bengališkojo jaunimo, kuris ėmė kurti *Brahmo Samaj* filialus visoje Indijoje.

Keshab Chandra Sen

Keshabas Chandra Senas lankėsi Britanijoje, kuria tapo labai nusivylęs, kaip morališkai degradavusia šalimi. Jis ėmė propaguoti idėją, kad Indija yra techniškai atsilikusi, tačiau nepaprastai pažangi dvasiškai. Ši idėja vėliau taps viena pagrindinių antikolonijinio nacionalizmo ir anti-orientalizmo idėjų daugelio Indijos aktyvistų retorikoje.

Keshab Chandra Sen

Senas savo paskaitose naudojo daugybę referentų į anglų literatūrinę tradiciją, Bibliją, Kristaus gyvenimą. Jis dažnai naudojo Kristaus figūrą teigdamas, kad šis pats buvo kilęs iš Azijos ir todėl jo mokymai turėtų būti ypač suprantami azijiečiams.

1878 m. po Seno dukters vedybų kontroversiško ritualo, *Brahmo Samaj* skilo į *Sadharan Brahmo Samaj* (Seno kritikai) ir *Navavidhan* (Seno šalininkai ir jis pats).

Arya Samaj

Arya Samaj – dar vienas religinis sajūdis, ģkurtas 1875 m. Bombējuje, Dayananda Saraswati'o (1824 – 1883). Kritinēje mokslinēje literatūroje šis sajūdis ģvardijamas kaip “hindu renesansas” (*Hindu renaissance*), “semitizuotas hinduizmas” (*semitized Hinduism*) ir pan. (Bhatt 2001, 16)

Dayananda Saraswati

Dayananda Saraswatis gimė Gudžarato valstijoje tačiau didžiąją gyvenimo dalį praleido klajodamas kaip asketas (*sanyas*) po šiaurinę Indiją. Jo įkurtas reakcingasis *Arya Samaj* didžiausią pasisekimą turėjo Pandžabo valstijoje, kur brahmanų autoritetas buvo silpniausias. Nors ir nemokėjo anglų kalbos, tačiau buvo gerai susipažinęs su Vakarų idėjomis ir intelektualiu Kalkutos gyvenimu (Killingley 2003, 519).

Dayananda Saraswati

Savo judėjimo pagrindine siekiamybe Dayananda Saraswatis laikė arijų tikėjimo rekonstrukciją (iš čia ir bendruomenės pavadinimas). Arijai, pasak Saraswati'o, buvo pirmieji pasaulio žmonės, kurie gyveno Tibete ir kurie persikėlė į Indijos teritoriją, kur įkūrė savo karalystę (*Aryavarta*), kur valdė pasaulį iki Mahabharatos eros.

Arijas (*arya*) buvo tas, kuris:

1. Yra kilnus, dorybingas ir išmanus
2. Kuris garbino tik vieną dievą ir išpažino Vėdų religiją.

Dayananda Saraswati

Panašiai kaip ir Rammohanas Roy'us, Dayananda atmetė puranas, epus ir Bhagavad Gytą. Jo manymu, vėlesni tekstai iškraipė hinduizmo esmę (ypač įpindami įsikūnijimo konceptus).

Dayananda atmetė visus populiarius dievus (pvz. Ramą, Krišną) bei deives. Vediškasis *yajna* yra vienintelis autentiškas vediškosios religijos reliktas šiuolaikiniame hinduizme.

Dayananda taip pat atmetė ir atvaizdų garbinimą bei pripažino vieno dievo koncepciją, kurią remia ir Vedos.

Dayananda Saraswati

Nors ir būdamas brahmanu, Dayananda atmetė kastinį skirstymą (*jati*), kaip ir brahmanų autoritetą, vaikų vedybas, moterų edukacijos suvaržymą. Tačiau palaikė *varna vyavastha* (t.y. keturias pagrindines kastas).

Šave laikė pranašu ir vieninteliu autoritetu galinčiu teisingai interpretuoti Vedas.

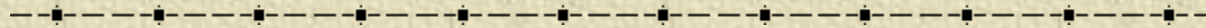
Reformaciniai sąjūdžiai

Tiek *Brahmo Samaj*, tiek *Arya Samaj* perėmė krikščioniškuosius idėjų sklaidos metodus. *Brahmo Samaj* siuntė savo “misionierius” į kitas valstijas, o *Arya Samaj* planavo įsteigti savo “Vedų bažnyčią”. Abu judėjimai ieškojo sąlyčio taškų su Vakarų idėjomis ir krikščioniškąja tradicija. Akivaizdu, kad jų suformuotos hibridinės religinių idėjų formos yra glaudžiai susijusi su orientalistiniu kolonijiniu diskursu, jau aptartu seminario metu.

Young Bengal

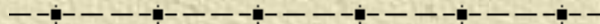
Īdomu, kad XIX a. Indijojē funkcionavo ir kelios alternatyvios bendruomenēs, iš kurių svarbiausia – *Young Bengal*, kuri buvo aktyvi 1830 – 1840 m. ir kuriai nemažai įtakos padarė jauno mokytojo Henry'io Derozio (1809 - 1831) idėjos. Sąjūdis skelbė laisvamanybės, racionalizmo idėjas, pasisakė prieš religijas ir ypač prieš hinduizmo doktrinas (neretai tokiomis aktyvaus protesto formomis kaip jautienos valgymas arba alkoholio vartojimas).

Indijos modernizacija

3.

Bengalijos renesansas: literatūra ir
kiti menai

Temos skaitiniai

1. Bankim Chandra Chatterjee “Hail to the Mother”, p. 254 – 261.

Iš: McDermott, Rachel Fell, Leonard A. Gordon et al, eds., 2014: *Sources of Indian Tradition. Volume 2: Modern India, Pakistan, Bangladesh*, New York: Columbia University Press.

2. Rabindranath Tagore “India and the West”, “The Excess of Nationalism”, “The Problem with Non-cooperation” (ištraukos) p. 185 – 204.

Iš: Guha, Ramchandra, 2010: *Makers of Modern India*, New Delhi: Penguin.

Bankim Chandra Chatterjee

Bankimas Chandra Chatterjee (1838 – 1894) buvo Indijos poetas, rašytojas ir eseistas, laikomas romano, kaip literatūrinės formos, pradininku Indijoje. Savo raštuose Bankimas daug reflektavo Indijos istorijos, etoso ir religijos klausimus, neretai laikomas padėjusiu ideologinius pamatus sisteminiam Indijos nacionalizmui (Chatterjee 1986, 54). Ypač žinomas dėl savo romano *Anandmath* (“Palaimos prieglobstis”, 1881 – 1882 m.) bei jame įtraukta poema *Vande Mataram* kuri, aranžuota Rabindranatho Tagorės, tapo Indijos nacionaline giesme ir daugelio nacionalistinių judėjimų šūkiu.

Sri Aurobindo apie Bankim:

[Bankimas] *niekada nereikalavo statuso ar galios bet su didele meile savo veiklai dirbo savo darbą tyliai ir natūraliai. Ir tik todėl, kad neturėjo jokio kito troškimo kaip tik atiduoti visa kas buvo jame geriausia, galėjo sukurti kalbą, literatūrą, tautą.*

(https://www.aurobindo.ru/workings/sa/03/0010_e.htm)

Bankim Chandra Chatterjee

Įtakotas pozityvizmo idėjų (Auguste'o Comtės, Herberto Spencerio ir kt.) Bankimas daug dėmesio skyrė Indijos istorijos genezei. Kritikavo indų savos istorijos nevertinimą, kas leido šią istoriją užsienio įsibrovėlių istorikams (ne tik britams bet ir musulmonams) interpretuoti kaip šie norintys.

Istorijos vaidmuo

Bengalijos renesanso ir kitų Indijos intelektualų dėmesys istorijai yra neatsitiktinis – tai buvo viena iš antikolonijinio pasipriešinimo formų. Naudodamiesi vakarų historiografijos metodais Indijos intelektualai ėmė perkonstruoti Indijos istoriją pereidami nuo “puraniškosios historiografijos” (t.y. kai įvairūs legendiniai ir epiniai didvyriai buvo įpinami kartu su istorinėmis asmenybėmis) prie vakarietiškosios (chronologinės) istorijos, metodiškai bandydami identifikuoti svarbius (o taip pat ir skausmingus) Indijai momentus. “Mums privalu turėti istoriją” – yra garsi Bankimo frazė (Brekke 2007, 17).

Indijos istoriografijos klausimas

Neįmanoma tam žmogui, kurio protėviai dar taip neseniai buvo barbarai, klaidžiojantys Vokietijos miškuose, pripažinti Indijos didingą praeitį. Dėl to toks žmogus nuolat stengiasi įrodyti, kad civilizacija Indijoje yra labai nesenas fenomenas (...). Tie Europos ir Amerikos mokslininkai bando konstruoti istorines teorijas iš senovinių Sanskrito tekstų, tačiau negali pripažinti, kad bejėgiai ir paklusnūs Indijos žmonės kada nors buvo civilizuoti arba kad ši civilizacija siekia labai senus laikus.

(Bankim cituotas Chatterjee 1986, 60)

Indijos istoriografijos klausimas

Apie vokiečių indologo Albrechto Weberio teiginį, esą *Mahabharata* negalėjo būti parašyta IV a. pr. Kr., nes nėra minima Meghasteno raštuose:

Daugybė hindų buvo nukeliavę į Vokietiją ir sugrįžę rašė knygas apie tą šalį. Jų raštuose man nepavyko sutikti pono Weberio pavardės. Ar turėtume laikyti, kad ponas Weberis neegzistuoja?

(Bankimas cituotas Chatterjee 1986, 60)

Bankim Chandra Chatterjee

Tai leido Bankimui iškristalizuoti savą specifinę nacionalistinę ideologiją:

Nėra įmanoma kažko išmokti neimituojant. Taip, kaip ir vaikas išmoksta kalbėti imituodamas suaugusiųjų kalbą ir veikti, imituodamas suaugusiųjų veiksmus, lygiai taip pat necivilizuoti ir neišsilavinę žmonės mokosi imituodami civilizuotus ir išsimokslinusius žmones. Todėl yra protinga ir racionalu, kad bengalai turėtų imituoti anglus. (...) Toks imitavimas yra natūralus ir jo rezultatai gali būti labai naudingi. Yra daug tokių, kurie pyksta, kad mes imituojame anglių poelgius, maistą ir rūbus – tačiau ką jie pasakytų į tai, kad anglai imituoja prancūzų maistą ir drabužius? Ar anglai mažiau imituoja nei bengalai? Mes bent jau imituojame mūsų šalies valdytojus – o ką gi imituoja anglai?

(Bankim cituotas Chatterjee 1986, 65)

Bankim Chandra Chatterjee

Vakarai pasiekė tokių aukštumų dėl to, kad savo kultūrą remia protu. Tačiau to, pasak Bankimo, neužtenka. Rytai turi dvasinę stiprybę, kurios stokoja materialistiniai Vakarai.

Pažinimas

Yra trys pažinimo rūšys: pasaulio, savęs ir Dievo.

Pasaulio pažinimas pasiekiamas per tiksluosius ir gamtos mokslus, savęs – biologiją ir sociologiją, Dievo – iš šventraščių (upanišadų, itihasų ir Gitos).

Pirmųjų dviejų pažinimo tipų galima mokytis iš Vakarų, tuo tarpu trečiasis yra unikaliai apreikštas tik tai hindams.

Tautos likimas priklauso nuo inteligentijos; tik ši turi galios ir pajėgumų nukreipti mases tinkama linkme.

Bankim Chandra Chatterjee

Vakarų silpnybė tame, kad jie atskyrė politiką ir religiją. Kristus (kaip ir Buda) yra netinkami idealai, nes nesukuria tokio modelio, kuriuo galėtų sekti *kiekvienas* žmogus.

Tuo tarpu Krišna yra siekiamybė, nes jis yra ir kovotojas, ir strategas, ir *dharmos* mokytojas. Tokiu būdu Bankimas atmeta Bengalijoje populiarios *bhakti* tradicijos (t.y. romantiško, jaunatviško ir meilės žaidimuose paskendusio) Krišnos įvaizdį.

Bankim Chandra Chatterjee

Apmąstydamas kolonijinę Indijos situaciją Bankimas kritikavo ir atmetė orientalistinį stereotipą neva (h)indai* yra silpni, gležni ir moteriški. Anaiptol, įvairūs istoriniai graikų ir musulmonų šaltiniai pažymi kovingą (h)indų dvasią. Nepaisant to, Indija vis viena yra pavergta. Tokiai situacijai paaiškinti Bankimas mato dvi priežastis:

*Bankimo retorikoje neretai persipina terminai “indas” ir “hindas”, kuriuos Bankimas vartoja pakaitomis. Dažnai Bankimas turi omenyje Bengaliją – tiek regionine, tiek ir etnosu prasme.

Bankim Chandra Chatterjee

1. Indai neturi natūralaus troškimo būti nepriklausomais.

Daugiau nei tris tūkstančius metų arijai kovėsi prieš arijus, arba arijai prieš ne arijus, arba ne arijai prieš ne arijus [...] – visi šie žmonės kovėsi vieni prieš kitus ir nuolatos kurstė karo liepsnas šioje žemėje. Tačiau visi šie karai buvo tarp valdovų. Didžioji dalis hindų visuomenės niekada nekovojo. Hindų valdovai buvo nuolatos nukariaujami svetimšalių. Tačiau negalima sakyti, kad hindų visuomenė buvo nugalėta kovoje, kadangi didžioji dalis šios visuomenės niekuomet ir nekariavo.

(Bankim cituotas Chatterjee 1986, 55)

Bankim Chandra Chatterjee

2. Bendrovės tarp (h)indų nabuvimas. Šalyje žmonės gyvena atskirti kalbų, rasės, socialinių įpročių ir jie neturi to, ką Bankimas vadina nacionaliniu solidarumu (Chatterjee 1986, 55).

Nacionalinis solidarumas:

- Kas yra gerai kiekvienam hindui, turi būti gerai ir man.
- Visapusiškas atsidavimas savo tautai, net jei tai kirstųsi su kitų tautų interesais.

Tačiau akistatoje su britų kolonijine politika atėjo metas (h)indams solidarizuotis ir ieškoti įkvepiančių kovos pavyzdžių (pvz. Shivaji, Ranjit Singh), kadangi nėra ir negali būti prigimtinio tautinio silpnumo.

Bankim Chandra Chatterjee

*“Žinojimas yra galia” – toks yra vakarų civilizacijos šūkis.
“Žinojimas yra išsivadavimas” – toks yra hindų
civilizacijos šūkis. Dvi grupės žmonių keliauja tuo pačiu
keliu, vedinos skirtingų tikslų. Vakariečiai surado galią. Ar
mes suradome išsivadavimą? Nėra abejonių, kad mūsų
kelionių rezultatai yra skirtingi. Europiečiai yra galios
garbintojai. Tai yra jų išsivystymo priežastis. Mums galia
nerūpi ir tai yra mūsų nuosmukio priežastis. Europiečiai
siekia tikslų šiame pasaulyje. Mes siekiame tikslų
anapusybeje, dėl to ir nepajėgėme užkariauti žemės.*

(Bankim cituotas Chatterjee 1986, 57)

Bankim Chandra Chatterjee

Bankimo nacionalistinė vizija ir jo indėlis į antikolonijinius judėjimus labiausiai matomas jo romane *Anandmath*, kuriame rašytojas suformulavo Motinos Indijos koncepciją. Teritorinė gimtinės konfigūracija įgavo ir religinį, ir kultūrinį aspektus. Vėliau antropomorfizuoti žemėlapis ir motinos deivės įvaizdžiai pasklido per pigias litografijas ir tapo viena iš pagrindinių antikolonijinės kovos vaizdinių priemonių.

Vande Mataram

Romane esanti giesmė, skirta motinai Indijai *Vande Mataram*, kurią vėliau aranžavo Rabindranathas Tagore, tapo Indijos nacionaline giesme ir nacionalistų lozungu, kuriuo išlieka ir dabar.

Motina Indija

Kaip pastebėjome, Bankimas dažnai savo raštuose paraleliai naudoja indų, hindų ir bengalų sąvokas. Tikėtina, kad kalbėdamas apie indų bendruomeniškumą jis pirmiausia kalba būtent apie bengalų bendruomeniškumą. Panašiai galima traktuoti ir jo Motinos Indijos konceptą, kuris visų pirma referuoja į Bengaliją. Tačiau šis konceptas tapo toks įtaigus, kad vėlesniuose nacionalistiniuose diskursuose ir populiariose litografijose Motina Indija imama vizualizuoti Indijos žemėlapiu kontūruose, reprezentuojanti ir vienijanti visą subkontinentą.

Motina Indija populiariose litografijose

শহীদ-স্মৃতি

Shahaed-Smirity

107 Sudhir Chowdhury Shahid Smriti late 1940s. The sacrifices of slaughtered revolutionaries permit Nehru to

Iliustracijos paimtos iš Ramaswami 2008.

Rabindranath Tagore

Kitas svarbus asmuo literatūrnėje ir kitoje meninėje veikloje Bengalijoje buvo Rabindranathas Tagore, kurio humanistinė filosofija skyrėsi nuo populiaraus Bankimo ar net religinio Gandhi'o nacionalizmo versijų.

Rabindranath Tagore

Rabindranathas Tagore (1861–1941) – bengalų poetas, kompozitorius, dailininkas ir filosofas ženkliai prisidėjęs ne tik prie kultūrinio ir meninio Indijos palikimo bet ir progresyvių tautiškumo idėjų. Rabindranathas Tagore augo kūrybiškoje, inteligentiškoje šeimoje, kuri puoselėjo Bengalijos renesanso idėjas, kas yra ypač ženklų iš šeimos ryšių su ankstyvaisiais reformatoriais: Tagore senelis Dwarkanathas artimai bendravo su Rammohanu Roy'umi tuo tarpu tėvas Debendranathas buvo paties Roy'aus mokinys, vėliau atgaivino jo idėjas *Brahmo Samaj* sąjūdžio pavidalu. Trys Tagorės broliai taip pat praktikavo įvairius menus – nuo tapybos iki poezijos ir muzikos. Tagore taip prisiminė savo šeimą:

Daugelis mano šeimos narių turėjo kokių nors talentų ... Vieni buvo menininkai, kiti poetai, dar kiti – muzikantai; visa šeimos atmosfera buvo persmelkta kūrybos dvasia.

(Tagore cituotas Gupta 2005, 2)

Rabindranath Tagore

Tėvas patikėjo Rabindranathui administruoti savo valdomas žemes kartu su žemdirbiais. Galima teigti, kad būtent jo akistata su paprasto žmogaus vargais ėmė formuoti humanistinę pasaulėžiūrą ir unikalią nacionalistinę viziją, kuri, kaip matysime vėliau, ims skirtis nuo kitų didžiųjų antikolonijinių veikėjų (pvz. Gandhi'o) retorikos.

Šeimyninės sąrangos

XIX a. pab. Bengalijoje tarp išsilavinusių hindų buvo gana populiariu skelbti grįžimo prie pirminio hinduizmo idėjas – tai buvo kaip atsakas į *Brahmo Samaj* ir kitų reformacinių sąjūdžių bandymus kvestionuoti tam tikras visuomenines ar religines praktikas ir papročius – pvz. vaikų vedybas. Tokie visuomeniniai veikėjai kaip Chandra Nath Basu bandė logiškai grįsti tokias rigidiškas nuostatas (pvz. nuostata, kad mergaitės privalo ištekėti dar būdamos vaikais, yra grindžiama tuo, kad gyvendama jungtinėje šeimoje jos turės ne tik rūpintis savo vyrais, bet ir kitais šeimos nariais, todėl gerai atlikti savo pareigą joms reikės daugiau laiko to išmokti) arba bandoma įrodyti, kad vaikų vedybos išsilaiko ilgiau nei suaugusių, kaip Vakaruose, kadangi vedybų paskirtis Indijoje yra ne lytinių, bet dvasinių poreikių patenkinimui. (Gupta 2005, 24-26)

Šeimyninės sąrangos

Šiame kontekste Rabindranatho Tagorės publicistinis straipsnis “Hindų vedybos” (*Hindu Marriage*) aiškiai demonstruoja brahmoistinės modernizacijos įtaką. Tagorė kritikuoja vaikų vedybas kaip atgyvenusią praktiką pabrėždamas pasikeitusius laikus, kur senovinės tradicijos nebeturi nei vietos, nei moralinio pateisinimo.

Šeimyninės sąrangos

Mes neturime nei fizinio įgalumo nei protinės galios apginti save nuo neteisybės ir pažeminimo. Todėl turime palaikyti savigarbos iliuziją sugrįždami prie senovinės išminties. Mes nedrįstame atsisakyti praktikų, kurios ir sukelia tokį pažeminimą. Todėl mes išliekame romūs ir pasinėrę į saviapgaulę, laikydami tokias praktikas dvasinėmis ir šventomis.

(Tagore cituotas Gupta 2005, 27)

Humanistinė Rabindranath Tagore filosofija

Žmogus visų pirma yra asmuo, ir tik po to seka visi kiti antraeiliai dalykai, tokie kaip socialinė padėtis, kasta ar religija. Efektyviausia priemone žmogui tapti žmogumi Tagore laikė švietimą ir išsilavinimą. Išsilavinimas turėtų būti prieinamas visiems, tiek vyrams, tiek moterims. Nes tik išsilavinimas gali atnešti santarvę į šeimas, eliminuoti hindų ir musulmonų nesantaikos priežastis bei socialinę atskirtį.

Išsilavinimas

Nėra žmogaus prigimtis būti įkalintam reikiamybių. Be abejo, mes kažkiek esame surakinti priklausomybių grandinėmis, tačiau esame ir laisvi tuo pat metu. Mes užimame ribotą vietą ir dėl šios priežasties galime pastatyti sau namus tik toje ribotoje erdvėje. Tačiau mes privalome turėti užtektinai vietos laisvam judėjimui, nes kitaip tai atsilies mūsų sveikatai ir laimei. Tai taip pat galioja ir išsilavinimui. Jei išsilavinimo užduotis tėra paruošti mus tarnybiniam ar kitiems darbams, tuomet toks išsilavinimas nebus pajėgus užauginti minties.

(Tagore cituotas Gupta 2005, 31)

Shantiniketan

Išsilavinimo klausimu Tagore buvo skeptiškas esama švietimo sistema Indijoje, kurioje skatinamas mechaniškas kartojimas. Todėl ieškodamas alternatyvių edukacinių sprendimų Šantiniketano gyvenvietėje 1921 m. Tagore įkūrė *Vishwa Bharati* universitetą. Čia jis galėjo vystyti savo romantinę viziją sukurdamas aplinką, kurioje mokymas vyktų gamtos prieglobstyje, kadangi Tagore manė, kad jokia mintis negali vystytis be betarpiško ir harmoningo ryšio su gamta (kuri, pasak Tagore, nediskriminuoja nei kastos, nei religijos atžvilgiu).

Rabindranath Tagore

*Kokia siaubinga ir liūdna situacija yra
sukurama [vaikams] apsupant mokymąsi
sienomis, uždarant vartais, bauginant
bausmėmis ir nuolat skubinant varpeliu!
Kodėl mes suteikiame mokykloms kalėjimų
formą?*

(Tagore cituotas Gupta 2005, 33)

Bendruomeniškumas

Vakaruose valdžia (*state*) rūpinasi žmonių gerove ir tautos stiprybe. Indijoje ši jėga atrandama visuomenėje ir jos tarpusavio ryšiuose.

Išsilavinimas, prekyba ir pan. visuomet buvo reguliuojami pačioje visuomenėje, per savaiminį *dharmos* įsavinimą, bet ne per prievartinę valdovų intervenciją.

Britai sugriovė šiuos ryšius atnešę savo valdžios ir paklusnumo modelius.

Bendruomeniškumas

Kadaise kaimo bendruomenė buvo gyva, ir gyvybinė energija tekėjo būtent iš jos. Tai buvo mūsų išsilavinimo ir kultūros, religijos ir ritualų vieta. Didžioji šalies dvasia išsiskleisdavo kaimuose ... Tačiau dabar kaimai yra netekę savo didybės.

(Tagore cituotas Gupta 2005, 42)

Nacionalistinis sąjūdis

Nacionalistinių sąjūdžių pradžioje Tagore juos vertino palankiai, tačiau vėliau ėmė išvelgti juose vis daugiau neatitikimų ir grėsmių. Šis Tagorės nusivylimas Indijos nacionalistiniais sąjūdžiais buvo pastebėtas ir tuometinėje spaudoje (pvz. *Ananda Bazar Patrika*, 1923 m.):

Nacionalistinis sąjūdis

Kas yra susipažinęs su Swadeshi judėjimu žino, kiek daug naujasis Bengalijoje ar Indijos nacionalizmas yra skolingi Rabindranathui Tagorei. Šiandien, vos po kelerių metų, tas pats Rabindranathas visą savo energiją skiria kovai prieš nacionalizmą! Galbūt siaubingas Europos Pasaulinis karas ir susigrūmusių tautų grimasos sužeidė poeto sielą. Tačiau, kad ir kokia švelni ir idealistiška poeto siela bebūtų ... Negalima paneigti, kad nacionalizmas yra būtinas tokioms pavergtoms tautoms kaip Indija. Šiuolaikiniame pasaulyje pastangos apjungti silpnuosius ir stipriuosius meilės saitais yra graži fantazija, tačiau neįmanoma įgyvendinti praktiškai.

(Gupta 2005, 50)

Hindų ir musulmonų nesantaika

Didžiausias Tagore nusivylimas nacionalistiniais judėjimais buvo jų bandymas segreguoti Indijos visuomenę pagal religinę priklausomybę taip gilinant nesantaiką tarp hindų ir musulmonų (ypač skaudus procesas, kuriame Tagorė mato ir britų valdžios slaptą “skaldyk ir valdyk” strategiją).

Hindų ir musulmonų nesantaika

Didžiausia nelaimė, kuri dabar sukaustė Indiją yra ne maisto, rūbų ar švietimo trūkumas, tačiau barbariškas ir neturintis lygių vidinis nesutarimas tarp indų. Pavojus yra tame, kad už tai atsakinga pati mūsų visuomenė. Tačiau ši nelaimė palaipsniui tampa tokia didelė, kad [peršasi mintis, jog] tokios nežmoniškos ir necivilizuotos Indijos istorijos pasekmės niekuomet nebūtų atsiradusios be slapto valdžios įsikišimo ir palaikymo.

(Gupta 2005, 19)

Rabindranath Tagore

Tagore buvo kritiškas Ganddhi'o vykdoma "nebendradarbiavimo" (*non-cooperation*) kampanijos atžvilgiu, ypač tokiais aspektais, kaip:

- valstybinių mokyklų boikotas;
- vakarietišku rūbų atsisakymas;
- vien tik lokalios produkcijos vartojimas.

Ypač skaudus jam buvo mokyklų boikotas, būtent dėl anksčiau aptartos didžiulės svarbos mokslui Tagorės filosofijoje.

Rabindranath Tagore

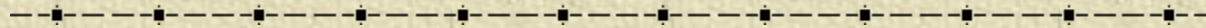
Nepaisant skaudžių politinių ir istorinių sanklodų, kuriose gyveno Tagore, ji tikėjo, kad Indija gali tapti savotiška piligrimine vieta visų rasių ir tikėjimų atstovams. Jis siekė išteritorintos bendruomenės, kurios nevaržo jokie socialiniai ar klasiniai saitai, idealo. Todėl vietoje nekooperavimo Tagore atvirkščiai siūlė dirbti įvairių pasaulio žmonių harmoningo bendravimo ir sutarimo linkme.

Rabindranath Tagore

Mes žinome, kad Rytai turi ko išmokyti ir jie yra atsakingi už tai, kad jų šviesa nebūtų užgesinta. Ir ateis laikas, kai Vakariai supras, kad jie turi savo namus Rytuos, kur jie bus pamaitinti ir priglausti.

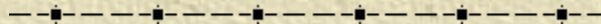
(Tagore cituotas Guha 2010, 203)

Indijos modernizacija

4.

Reformaciniai religiniai sąjūdžiai
Indijoje (II)

Temos skaitiniai

1. “Swami Vivekananda: Hindu Missionary to the West” p. 141 – 147.
2. Sri Aurobindo Ghose “Nationalism is the Work of God”, “India’s Mission: The Resurrection of Hinduism”, p. 280 – 283.

Iš: McDermott, Rachel Fell, Leonard A. Gordon et al, eds., 2013: *Sources of Indian Tradition. Volume 2: Modern India, Pakistan, Bangladesh*, New York: Columbia University Press.

Sri Ramakrishna Paramhansa

Mistikas ir jogas. Dakshineshwara deivės Kali šventyklos šventikas. Ėmė išgyventi įvairius mistinius potyrius, susijusius su deive. Nors pradžioje Ramakrishna praktikavo *advaita vedantą*, tačiau jo praktikose galima identifikuoti ir *bhakti* bei *tantra* elementų. Vėliau jo religinės praktikos apjungė islamą ir krikščionybę. Bendravo su Debendranathu Tagore ir kitais Bengalijos renesanso atstovais, tačiau geriau yra žinomas kaip dvasinis Svamio Vivekanandos vedlys.

Swami Vivekananda (Narendranath Datta)

Svamis Vivekananda (1863 – 1902) buvo vienas iš svarbiausių XIX a. antrosios pusės Indijos religinių reformatorių ir nacionalizmo atstovų. Svamis Vivekananda ne tik pristatė ir populiarino hinduizmą Vakaruose, tačiau taip pat apmąstė hinduizmo vaidmenį ir svarbą Indijoje, *advaita vedantai* suteikė praktinį aspektą per Kalkutoje įkurtą *Ramakrishna Mission* organizaciją.

Swami Vivekananda

Svamis Vivekananda užaugo inteligentiškoje šeimoje. Jo tėvas Vishwanathas Datta buvo sėkmingas teisininkas, liberalių pažiūrų ir didelis kultūros mylėtojas, ypač gerai išmanęs tiek Vakarų, tiek indo-islamiškąją poetines kultūras. Tačiau Vivekanandos motina buvo ypač religinga ir nuo vaikystės skatino jaunąjį Vivekanandą skaityti epus Mahabharatą ir Ramayaną. Paauglystės metais Vivekananda lankė britišką mokyklą, turėjo daugybę užsiėmimų, tačiau jau universitete ėmė žavėtis liberaliomis *Brahmo Samaj* idėjomis. 1881 m. Vivekananda pirmą kartą susitiko su Ramakrishna, kuris ypač susižavėjo jaunojo Vivekanandos dainavimo gabumais ir pasikvietė pas save į Dakshineshwaros šventyklą. Besilankydamas pas Ramakrishną Vivekananda patyrė mistinius išgyvenimus kurie paskatino jį tapti Ramakrishnos mokiniu.

Swami Vivekananda

Po Ramakrishnos mirties Vivekananda įkūrė ašramą kuriame askezės ir meditacijos pagrindu susibūrė ir kiti Ramakrishnos mokiniai. Vivekananda kaip asketas (*sanyasas*) keliavo po Indiją lankydamas visas svarbiausias religines vietas, susitiko su daugybe žmonių, nuo politinių veikėjų ir elito iki paprastų žemdirbių. Šių kelionių metu Vivekananda iškristalizavo savo mintis religijos ir šalies, kolonijinės galios atžvilgiu. Tai paskatino jo misionierišką troškimą sudalyvauti Amerikoje vykstančiame religijų kongrese ir pristatyti hinduizmą pasauliui.

Swami Vivekananda

1893 m. Svamis Vivekananda keliauja į Ameriką ir sudalyvauja tarptautiniame pasaulio religijų kongrese, kuriame pirmą kartą Vakarams pristato hinduizmą. Šis įvykis ne tik įtvirtino Vivekanandos, kaip religinio hinduizmo autoriteto įvaizdį Vakaruose, tačiau jam grįžus į Indiją suteikė savotišką hinduizmo gaivintojo statusą.

Vivekanandos kalba pasaulio religijų parlamente

Amerikos broliai ir seserys, mano širdis yra pripildyta neapsakomo džiaugsmo dėl jūsų šilto ir širdingo priėmimo. Aš jums dėkoju seniausiosios pasaulyje vienuolių bendruomenės vardu. Dėkoju jums religijų motinos vardu ir vardu milijonų visų klasių ir sektų hindų. Aš didžiuojuosi, kad priklausau religijai, kuri išmokė pasaulį tolerancijos ir priėmimo. Aš didžiuojuosi, kad priklausau religijai, kuri priglaudė persekiojamuosius iš visų pasaulio religijų ir tautų.

(Vivekananda cituotas Paranjape 2015, 139)

“Namuose Vivekanandai religija buvo nukreipta į nacionalinį sąjūdį ir socialines reformas; užsienyje religija buvo stadionas, kuriame Indija galėjo susigrumti su pasauliu ir laimėti tas rungtynes”

(Brekke 2007, 48)

Swami Vivekananda

Galima teigti, kad Vivekanandos požiūris į hinduizmą buvo paveiktas vakarietiškojo romantizmo (Friedricho Schleiermacherio) ir pozityvizmo (Herberto Spencerio). Perimdamas teiginius, kad kiekviena tauta turi vidinį dvasinį potencialą, kuris yra būtinas vystymuisi, Vivekananda matė tai hindų religinėje tradicijoje ir tikėjo, kad hinduizmas gali atverti daugybę galimybių ne tik Indijoje, bet ir pasaulyje. Tai paaiškina jo uždegančią misionierišką retoriką tiek pasaulio religijų kongrese, tiek ir jo raštuose. Ir nors mokė religinės tolerancijos, vis dėlto šlovingą Indijos praeitį laikė pagrindiniu tautos stiprybės šaltiniu, todėl neišvengiamai suteikė hinduizmui globojančios religijos statusą, kurio šviesoje ir išmintyje gali tarpti kitos religijos.

Swami Vivekananda

(...) pirmoji užduotis yra atverti tas kertes kurios slepia nuostabius lobius, kuriuos mūsų protėviai sukauė. Išskleiskite tuos lobius ir išdalinkite juos visiems.

(Vivekananda cituotas Paranjape 2015, 97)

Swami Vivekananda

Panašiai kaip ir nemaža dalis religinių reformatorių ir nacionalistų, dvasingumą Vivekananda laikė vienintele Indijos siekiamybe ir jos pranašumu pasaulyje:

Kaip ir muzikoje, taip ir tautoje, yra pagrindinė nata, centrinė tema, nuo kurios priklauso visos likusios. Kiekviena tauta turi savo temą: visa kita yra mažiau reikšminga. Indijos tema yra religija. Socialinės reformos ir visa kita yra ne taip svarbu.

(<http://www.thehindu.com/news/national/raise-the-masses-slowly-up-raise-them-to-equality/article4299189.ece>)

Vivekandos idėjos

Galima laikyti, kad Vivekananda hinduizmo interpretacijos pagrindus kūrė remdamasis protestantų reformatorių idėjomis, kurie siūlė grįžti prie krikščioniškosios religijos esmės ir atmetė religinių autoritetų, prabangos ir kt. reikšmę. Todėl Vivekanandos religinė filosofija neretai apibūdinama kaip “protestantiškasis hinduizmas” (Brekke 2007, 41)

Swami Vivekananda

Materializmas, ar mahometizmas, ar krikščionybė, ar dar koks kitas izmas negalėjo įsitvirtinti pasaulyje be mūsų pritarimo. Bet dar yra laiko pakeisti mūsų požiūrį. Meskite šalin visas tas senas diskusijas, senus kivirčius apie dalykus, neturinčius prasmės, kurie yra bereikšmiai pačia savo esme. Mes nesame nei vedantistai, nei puranistai, nei tantrai. Mes esame “nelieskime” (don't touchists). Mūsų religija yra virtuvėje. Mūsų dievas yra puoduose ir mūsų religija yra “neliesk manęs. Aš esu šventas”. Jei tai tėtis dar viena amžių, kiekvienas iš mūsų atsidurs beprotnamyje.

(Vivekananda cituotas Paranjape 225)

Swami Vivekananda

Nors Vivekananda savo dvasiniu vedliu laikė Ramakrishną, tačiau su tam tikrais jo požiūriais nesutiko. XIX a. britai ideologiškai konstravo bengalus kaip “moteriškus” (t.y. silpnus, knyginius) kaip priešpriešą “vyriškiems” britams. Kai kurie Bengalijos renesanso aktyvistai (pvz. Bankimas) manė, kad dėl tokio įvaizdžio kalta ir *bhakti* tradicija. Vivekananda taip pat ėmė mąstyti apie kolonijinės valdžios Indijoje priežastis. Panašiai kaip ir Bankimas, Vivekananda kritikavo indų moteriškumą ir bailumą, dėl šių savybių, kaip ir Bankimas, kaltindamas *bhakti* tradiciją.

Swami Vivekananda

Pažvelkite į šią tautą ir kas iš jos liko ... Per meilės skleidimą visą tautą tapo moteriška – moterų rase! Visa Orisa buvo paversta į bailių šalį; ir Bengalija, lėkdama paskui meilę Radhai (Radha-prema) per pastaruosius keturis šimtus metų jau beveik prarado savo vyriškumą.

(Vivekananda cituotas Banerjee 2005, 60)

Swami Vivekananda

Kalbėdamas apie Vakarų ir Rytų skirtumus, Vivekananda iš *sankhya* filosofinės tradicijos perima *guna* kategorijas. Dvi kokybės (*guna*) skiria Vakarus ir Rytus: vakarų mentalitete dominuoja *rajas* (t.y. aistra), o rytų – *sattva* (t.y. balansas, harmonija).

Aurobindo Ghose

Iš visų jau aptartų su įvairiais religiniais judėjimais susijusių asmenybių, viena iš įdomiausių yra Sri Aurobindo Ghose (1872–1950). Dabar tiek Indijoje, tiek ir Vakaruose Aurobindo yra žinomas kaip dvasinis vedlys ir mokytojas nei kaip aršus antikolonijinio teroristinio judėjimo Indijoje vienas iš iniciatorių. Pasak Peter'io Heehso, vieno iš svarbiausių Aurobindo tyrinėtojų, taip yra todėl, kad Aurobindo aktyvioje politikoje dalyvavo keturis metus, o dvasinėje veikloje – daugiau nei keturiasdešimt metų (Heehs 1992, 47). Nepaisant tokio trumpo Aurobindo politikavimo laikotarpio, jo agresyvusis pasipriešinimo būdas, toks skirtingas nuo Mahatmos Ganddhi'o ir kt., yra svarbi Indijos antikolonijinio judėjimo dalis.

Sri Aurobindo Ghose

Aurobindo Ghose visą savo jaunystę praleido Anglijoje, studijavo klasikinės ir šiuolaikinės kalbas. Grįžęs į Indiją Ghose ėmė domėtis tautinėmis idėjomis, kurios cirkuliavo per religinius judėjimus: jam ypač imponavo Ramakrishnos, Bankimo, Vivekanandos pasaulėžiūros ir filosofija. Ėmęs studijuoti sanskritą Ghose pradėjo skaityti Upanišadas, taip įsitraukdamas į religinę veiklą. Po Bengalijos padalijimo 1905 m. įsitraukė į revoliucinę veiklą ir aktyviai dalyvavo politikoje 1907 – 1910 m., kol galiausiai radikaliai pakeitė pasaulėžiūrą, paliko politinę veiklą ir pasitraukė į prancūzų valdomą Pondicherry, kur ir pragyveno beveik visą savo gyvenimą pasinėręs į jogą ir dvasines praktikas.

Bengalijos padalijimas

1905 m. generalgubernatorius George'as Curzonas padalijo Bengalijos provinciją į Rytų Bengaliją su Asamu ir Bengaliją (į kurią įėjo Biharas ir Orissa). Padalijimas buvo atliktas remiantis religine gyventojų priklausomybe. Šis politinis įvykis išprovokavo didelius nacionalistinius sąjūdžius, iš kurių ne visi buvo taikūs. Laikoma, kad būtent Bengalijos padalijimas davė pradžią įvairiems teroristiniams judėjimams Bengalijoje, kuriuose aktyviai reiškėsi ir Aurobindo Ghose.

Sri Aurobindo Ghose

Nors pradžioje Aurobindo palaikė pasyvųjį pasipriešinimą, kuris buvo vadinamas *swadeshi* (ir daugiausia reiškėsi per britiškosios produkcijos boikotą), vėliau ėmė linkti prie radikalesnių pasipriešinimo formų. Tai Aurobindo suvedė su ekstremistiniu nacionalistiniu flangu, visų pirma su Bipinu Palu, su kuriuo jis ėmė leisti nacionalistinės pakraipos laikraštį “Bande Mataram”.

Aurobindo

Analizuojant Aurobindo straipsnius yra matoma didelė Vivekanandos ir Bankimo įtaka, ypač naudojant religinį simbolizmą kalbant apie nacionalizmą. Nacionalizmas Aurobindo buvo prilyginamas religiniam patyrimui, o nacionalistinė aistra – religinei ekstazei.

Aurobindo Ghose

Kaip ir daugelis to meto religinių lyderių, Aurobindo taip pat rėmėsi vedantos doktrinomis, net pats savo idėjas vadino “politine Vedanta” (Southard 1980, 364). Aurobindo kėlė idėjas, kad dievas yra įsikūnijęs ne tik individuose, bet ir jų grupėse, bendruomenėse, todėl net ir tauta yra dieviškumo apraiška.

Sri Aurobindo Ghose

*Nacionalizmas nėra vien tik politinė programa.
Nacionalizmas yra religija apreiškta dievo.
Nacionalizmas yra tikslas, kuriuo turi gyventi. (...)
Jei ketini tapti nacionalistu, ketini pasinerti į šią
nacionalizmo religiją, turi tai padaryti religiškai.
Turi prisiminti, kad esi dievo įrankis.*

(Ghose cituotas McDermott et al 2013, 281)

Aurobindo nacionalizmas

Neabejotinai sekdamas Bankimo iškristalizuota Motinos Indijos idėja, Aurobindo taip pat didelę reikšmę suteikė *shakti* ir iškėlė deivės Kali svarbą. Pasak Ghose, kiekviename individe yra *shakti* apraiškų, kurios visos susijungia į vieną galingą nacionalinę *Shakti*. Nacionalinė galingoji *Shakti* yra deivė Kali. Kaip ir deivei, taip ir tautai individas privalo demonstruoti pilną atsidavimą ir, reikalui esant, net paaukoti gyvybę.

Aurobindo

Sekdamas Vivekanandos pavyzdžiu, Aurobindo taip pat kalbėjo ir apie misionierišką hinduizmo aspektą. Indija turi potencialo ne tik išsivaduoti iš kolonijinės priespaudos, bet ir suteikti globalų dvasinį išsivadavimą. Pasak mokslininkų, tokios Aurobindo idėjos yra gana simptomiškos Indijos vidurinėsios klasės atstovams, kurie, įgiję išsilavinimą britiškose mokyklose ar svetur, susidūrė su aiškia kultūrinės tapatybės krize ir savirealizacijos ieškojo būtent per religinio ir nacionalistinio diskursų sąjungą.

Aurobindo Ghose

Aurobindo aiškiai artikuliuo savo, kaip hindo tapatybę ir, panašiai kaip ir Vivekananda, hinduizme matė globojančios religijos aspektą. Tačiau nuo Bengalijos padalijimo, išprovokavusio įvairius bendruomeninius hindų ir musulmonų konfliktus, Aurobindo musulmonų bendruomenėse ima įžvelgti grėsmę hinduizmui. Todėl jo tautos mobilizacijos prieš britus retorikoje dominuoja išimtinai siekis suvienyti Bengalijos hindų bendruomenę.

Religiniai festivaliai ir nacionalizmo sklaida

Aurobindo išpopuliarintas *shakti* kultas tapo ir kitų Bengalijos nacionalistų pamėgtu antikolonijiniu įvaizdžiu. Vienas iš svarbių Bengalijos nacionalistų Bipinas Palas aktyviai agitavo politinę agitaciją ir nacionalizmo populiarinimą *Kali Puja* festivalių metu. Deivių Kali ir Durga šventės, kurios turėjo didžiulę agrarinę svarbą regione, palaipsniui tapo nacionalinio identiteto ir politinės mobilizacijos simboliais. Panašiais tikslais Balas Gangadharas Tilakas išnaudojo dievo Ganešo festivalius Maharaštros valstijoje.

Seminaras II

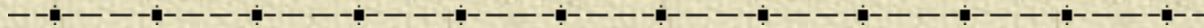
Tekstas seminarui:

“Ezoteriniai Vakarų sąjūdžiai Indijoje” iš
Beinorius, Audrius, 2012: *Indija ir Vakarai.
Kultūrų sąveikos pjūviai*, Vilnius: Vilniaus
universiteto leidykla, p. 273 – 298.

Seminaro klausimai diskusijai

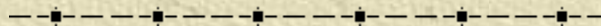
1. Kokie buvo trys pagrindiniai teosofų draugijos tikslai?
2. Koks teosofų įnašas į okultizmo istoriją?
3. Kaip pasireiškė teosofų draugijos veikla Indijoje?
4. Kaip teosofai prisidėjo prie antikolonijinio nacionalizmo Pietų Azijoje?
5. Koks buvo teosofės Anne Besant vaidmuo Indijoje?

Indijos modernizacija

5.

Mahatma Gandhi ir nesmurtinis
pasipriešinimas

Temos skaitiniai

M. K. Gandhi “The Abolition of Untouchability”, “Hindu-Muslim Unity and Inter-Faith Dialogue” (ištraukos), p. 162 – 179.

Iš Guha, Ramchandra, 2010: *Makers of Modern India*, New Delhi: Penguin.

Politiniai procesai Indijoje

1882 m. pradedamos kurti karvių globos draugijos, kovojančios prieš jautienos naudojimą maistui. Judėjimus inicijuoja *Arya Samaj*, jie išplinta po visą Indiją. Situacija paaštrėja po 1888 m., kai britų teismas panaikino draudimą musulmonams skersti karves. 1893 m. hindų – musulmonų komunistinės riaušės Bihare ir aplinkiniuose rajonuose.

Politiniai procesai Indijoje

1885 m. įkuriamas Nacionalinis Kongresas. Maždaug 70 narių, priklausiusių įvairioms organizacijoms. Idėją suformuoti Kongresą katalizavo Allenas Octavianas Hume'as, buvęs britų pareigūnas ir teosofų draugijos narys. Kongresas suformuojamas kaip reakcija į 1883 m. išleistą Ilberto bilį.

Politiniai procesai Indijoje

Į jau susiformavusį Kongresą tuometinis vadovas Gopalas Krishna Gokhale inauguruoja Mahatmą Gandhį – 1915 m. grįžusį iš Pietų Afrikos respublikos ir jau turintį kovotojo už indų teises reputaciją. Gandhio pasaulėžiūra, retorika, įvaizdis ir pasipirešinimo metodai neabejotinai išskiria jį kaip vieną iš svarbiausių Indijos antikolonijinio judėjimo dalyvių.

Mahatma Gandhi

Mohandas Karamchand Gandhi (1869 – 1948) gimė mažame Porbandar miestelyje, Gudžarato valstijoje. Augo pliuralistinėje religinėje atmosferoje: tėvas buvo vaišnavas o motina priklausė *pranami* sektai, kuri jungė hinduistinius ir islamiškus elementus.

Motina visą gyvenimą laikėsi griežtų *vrāt* ir pasninkų. Daugelis gerų šeimos draugų buvo džainai. Galima teigti, kad būtent Gandhi'o vaikystė praleista tokioje margoje religinėje atmosferoje vėliau suformuos ir jo filosofiją bei pasipriešinimo metodus.

Mahatma Gandhi

Gandhi'o pasaulėžiūra pradėjo formotis jam 1888 m. išvykus į Londoną studijuoti teisės. Prieš išvykdamas jis buvo pažadėjęs savo motinai, kad griežtai laikysis vegetarinės dietos, todėl Londone Gandhis ėmė aktyviai dalyvauti vegetarų draugijoje kuri buvo tampriai susieta ir su teosofų draugija. Per teosofus ir tokias asmenybes kaip Anne Besant, kuri vėliau taps viena iš aktyviausių figūrų Indijos antikolonijiniame judėjime, Gandhis dalyvavo religinėse diskusijose, Biblijos ir Gytos studijose bei sėmėsi antiimperialistinių nuotaikų.

Grįžęs į Indiją bandė verstis teisine praktika, tačiau po ilgų profesinių nesėkmių 1893 m. išvyko į Pietų Afriką.

Mahatma Gandhi Pietų Afrikoje

1894 m. įvyko pirmoji rimta Gandhi'o kampanija, nukreipta prieš Natalio teisinės korekcijas, kuriomis vietos indai netektų teisės balsuoti. 1907 m. kita svarbi Gandhi'o kampanija Pietų Afrikoje, nukreipta prieš įstatymą, verčianti kiekvieną indą užsiregistruoti nuimant jo pirštų antspaudus bei suteikiant galią policijai bet kada atlikti kratas indų namuose.

Mahatma Gandhi

1915 m. Gandhis grįžta į Indiją, kur yra įtraukiamas į Kongreso politiką. Jo mentoriumi tampa Gopal Krishna Gokhale, Kongreso nuosaikiųjų frakcijos* pagrindinis idėjinis lyderis.

- * Kongresas 1907 m. pasidalijo į dvi frakcijas: nuosaikiuosius, kurie tikėjo kooperacine Indijos – Britanijos versija; ir ekstremistus – kurie siekė visiškos nepriklausomybės nuo britų (*swaraj*). Žymūs ekstremistų lyderiai buvo Bal Gangadhar Tilak ir Lala Lajpat Rai, taip pat trumpai ir Sri Aurobindo Ghose.

Mahatma Gandhi

1918 m. pirmoji rimta Gandhi'o *satyagraha* Indijoje, Champarane. Laikoma, kad būtent šios *satyagrahos* metu Gandhis gavo Mahatmos ir Bapu vardus.

Satyagraha

Vietoje įprasto konflikto sprendimo “kūno jėga” Gandhis išstobulino savo filosofinį protesto būdą – *Satyagraha*, “tiesos jėgą” (*atspirtis tiesa*).

Tiesa (satya) yra meilė, o tvirtybė (agraha) yra kaip jėgos sinonimas. Todėl aš pradėjau vadinti Indijos judėjimą Satyagrah, t.y. jėga, kilusia iš tiesos ir meilės, arba nekenkimo (non-violence) (...)

(Gandhi cituotas Chakrabarty 2006, 64)

Gandhi'o *satyagraha* filosofija

Kiekvienas asmuo yra atsakingas už save ir už kitą asmenį, todėl Gandhis buvo prieš bet kokią prievartą nukreiptą prieš kitą žmogų. Tai atsispindi ir jo imperialistinės politikos, bei Indijos visuomenės (kastų) kritikoje.

Gandhi'o *satyagraha* filosofija

Prievartos naudojimas tam tikra prasme paneigė ontologinę žmogaus būties prasmę: tai, kad žmogus turi sielą; kad jis gali daryti gera; ir kad yra pajėgus palaikyti bendražmogišką kontaktą.

Prievartos pasiekiamas rezultatas yra trumpalaikis. Prievarta nėra pateisinama – todėl Gandhis skeptiškai žvelgė ir į revoliucinius judėjimus

Gandhi'o *satyagraha* filosofija

Aš priėjau prie šio fundamentalaus atradimo, kad jei nori, kad būtų padaryta kažkas iš tiesų svarbaus, turi ne vien tik patenkinti protą, tačiau taip pat pavergti ir širdį. Protas yra galvos dalykas tačiau norint suvirpinti širdį reikalinga kančia. Tai atveria vidinį žmogaus supratimą. Kančia, o ne kardas, yra žmonijos esmė [badge].

(Gandhi cituotas Parekh 2001, 68)

Gandhi'o *Satyagraha* filosofija

Keletas *Satyagrahos* principų:

1. Atidi situacijos analizė, kantrus faktų rinkimas.
2. Viešai prieinama agitacija, kuri oponentą įtikintų apie *satyagrahio* jausmų tvirtumą.
3. *Satyagrahos* metu visi komunikacijos kanalai privalo būti atviri.
4. *Satyagrahis* jokia būdu negali naudoti smurto, nesipriešinti suėmimui arba turto konfiskavimui.

Gandhi'o *Satyagraha* filosofija

Satyagrahi meilė savo oponentui ir moralinis kilnumas nuginkluodavo ir išsklaidydavo pyktį bei neapykantą. Tuo tarpu kančia atimdavo iš priešininko pergalės džiaugsmą, mobilizuodavo neutralią visuomenės nuomonę bei suteikdavo pačiam *Satyagrahiui* ramios introspekcijos.

Gandhi'o *Satyagraha* filosofija

Praktikoje *Satyagraha* apjungė ir tokias nedvasines praktikas kaip mokesčių nemokėjimas, streikas, nebendradarbiavimas, ekonominis boikotas ir pan.

Gandhis po Pirmojo Pasaulinio karo

Nors Gandhis tuo metu vis dar tikėjosi, kad yra įmanomas dialogas su britais ir Pirmojo Pasaulinio karo metu skatino indus prisijungti prie karinių britų padalinių, tačiau Sidney'aus Rowlatto 1919 m. įstatymas sukėlė didelį Gandhi'o nusivylimą. Populiariai *No Daleel, No Vaqeel, No Appeal* pavadinimu žinomas įstatymas leido britų valdžiai suimti ir įkalinti nacionalistinius aktyvistus be teismo.

Nebendradarbiavimo judėjimas

Nebendradarbiavimo (*Noncooperation*) judėjimas 1920 – 1922 m., kurį išprovokavo Jallianbagh (Amritsaro) skerdynės 1919 m. Streikai, mokyklų, britiškų prekių boikotas. Nebendradarbiavimo politiką ir Gandhį palaikė tiek elitas, tiek valstiečiai, tiek Indijos musulmonai. Verpstė ir ratelis (*charkha*), kuriuos Gandhis demonstratyviai naudojo kaip pavyzdį, kad galima pasigaminti rūbus pačiam, boikotuojant britišką produkciją, tapo visos nebendradarbiavimo *satyagrahos* simboliu ir išlieka kaip vienas pagrindinių su Gandhiu susijusių įvaizdžio detalių iki šiol.

Kalifato judėjimas

Kalifato judėjimas (*Khilafat*) – Indijos musulmonų judėjimas siekiant išlaikyti Otomanų imperijos sultoną (kalifą) kaip visos musulmonų bendruomenės dvasinį lyderį. Gandhis išreiškė savo palaikymą Kalifato judėjimui, taip užsitarnaudamas musulmonų palaikymą jo 1920 m. *satyagrahose* (Kalifato judėjimas buvo anti-britiškas dėl Britanijos priešiškos pozicijos Otomanų imperijos atžvilgiu).

Gandhis apie Kalifato judėjimą

Turiu išsklaidyti visas abejones pareikšdamas, kad pasisakau prieš bet kokią religinę doktriną kuri nesiremia protu ir nesutaria su moralinėmis normomis. Aš toleruoju protu nesiremiančius religinius sentimentus tik tuomet, kai jie yra moralūs. Aš tikiu, kad Kalifato judėjimas yra grįstas protu ir teisybe ir todėl jis turi tiek daug sekėjų, kadangi už jo stovi musulmonų pasaulio religiniai sentimentai.

(Gandhi cituotas Bose and Jalal 2004, 112)

Gandhis apie Kalifato judėjimą

Tegul hindai nebijo pan-islamizmo. Jis nėra – neturi būti – nukreiptas prieš indus ar hindus. Musulmonai turi linkėti gero visoms musulmoniškoms šalims ir joms padėti, jei šios atsiduria nepelnytame pavojuje. Ir hindai, jei jie iš tiesų yra musulmonų draugai, turi just panašius jausmus. Todėl mes turime bendradarbiauti su savo musulmonų broliais jų siekiuose išsaugoti Turkijos imperiją Europoje nuo išnykimo.

(Gandhi cituotas Bose and Jalal 2004, 113)

Chauri Chaura incidentas

Gandhis nutraukė nebendradarbiavimo judėjimą po 1922 m. vasario mėnesio incidento Chauri Chaura miestelyje, kuriame protestuojantys valstiečiai padegė policijos nuovadą su 22 pareigūnais.

Mahatma Gandhi

Po nebendradarbiavimo judėjimo Gandhis buvo įkalintas, bet paleistas į laisvę 1924 m. Tuo metu politinis klimatas jau buvo pasikeitęs – Kalifato judėjimas nunyko, nes turkai patys atsisakė kalifo institucijos ir įkūrė Turkijos respubliką. Kalifato judėjimo vietą užėmė Muhammedas Ali Jinnah ir jo vadovaujama musulmonų lyga (*Muslim League*), kuri įsikūrė 1906 m. ir tapo pagrindine Kongreso varžove.

Mahatma Gandhi

Susitikimuose su britais Kongresas reikalauja Indijai dominijos statuso, o britams atsisakius – Gandhis ima reikalauti nepriklausomybės. 1930 m. Gandis pasinaudoja dideliais druskos mokesčiais ir pradeda savo antrą stambią *satyagrahą* - druskos žygį (*Salt march*). 1931 m. Gandhio ir Irwino sandoris, kuriuo panaikinamas druskos mokestis ir paleidžiama dalis politinių kalinių. Nors sandoryje Gandhis kėlė ir daugiau sąlygų, kurios nebuvo patenkintos, tačiau tai buvo pirmasis kartas istorijoje kai Indija ir Britanija derėjosi kaip lygūs partneriai.

Mahatma Gandhi

Antrojo Pasaulinio karo metu Gandhis griežtai pasisako už indų įsitraukimą į karą kovojant britų pusėje. 1942 m. įsako britams palikti Indiją (*Quit India movement*). Bando su Muhammedu Ali Jinnah tartis dėl bendros multi-religinės valstybės, tačiau pastarasis pasisako už padalijimą ir Pakistano sukūrimą. 1947 m. įvyksta Indijos padalijimas.

Gandhis buvo nužudytas trimis šūviais hindų ekstremisto Nathuramo Godse 1948 m.

Modernybės kritika Gandhio filosofijoje

Skirtingai nei Bankimas ar kiti nacionalistai, Gandhis nemanė, kad indai turi kultūrinių, fizinių ar technologinių trūkumų, kurie leido Indijai tapti kolonizuota. Pagrindinė kolonizacijos priežastis yra ta, kad indai susižavėjo modernios civilizacijos blizgučiais. Ir net jei jie fiziškai atsikratytų britų, vis viena liktų “pavergti anglų be pačių anglų”.

Modernybės kritika

Anglai nepaėmė Indijos: mes ją jiems atidavėme. Jie nėra Indijoje dėl savo galios, bet todėl, kad mes juos laikome. Pažvelkime, kaip šie teiginiai gali būti paaiškinti. Jie atvyko į mūsų šalį visų pirma prekybos tikslais. Prisiminkime Galingąją bendrovę. Kas padarė ją galinga? Tuo metu jie neturėjo nei menkiausios intencijos įkurti valdžią. Kas padėjo Bendrovės pareigūnams? Kas susigundė jų sidabru? Kas pirko jų prekes? Ar nėra todėl beprasmiška kaltinti anglus už tai, ką mes patys padarėme tuo metu? Hindai ir musulmonai pešėsi tarpusavyje. Tai taip pat suteikė Bendrovei galimybių, o mes sukūrėme prielaidas, kurios leido Bendrovei kontroliuoti Indiją. Todėl daugiau tiesos būtų pasakyti, kad mes atidavėme Indiją anglams, bet ne tai, kad Indija buvo prarasta.*

(Gandhi cituotas Chatterjee 1986, 85 - 86)

* *Company Bahadoor* – Rytų Indijos bendrovės terminas

Modernybės kritika

Industrinės visuomenės modelis, kuris per darbo pasidalijimą turėtų užtikrinti kapitalo cirkuliaciją, komfortą, laisvalaikį ir pajamas Gandhio modernybės kritikoje yra apverčiamas – moderni civilizacija padaro žmogų prabangos troškimo įkaitu, skatina nežabotą konkurenciją ir todėl yra skurdo ir kančios šaltinis.

Modernybės kritika

Mašinerija yra skirta padidinti darbo produktyvumui, o tuo pačiu – ir niekad nepasotinamam vartojimui. Mašinos ir masinė produkcija taip pat naikina ir Indijos tradicinius amatus.

Kai aš skaičiau p. Dutto “Ekonominę Indijos istoriją”, aš verkiau: ir kai vėl apie tai mąstau, manau širdis plyšta. Juk tai mašinos nuskurdino Indiją. Sunku pamatuoti žalą kurią Mančesteris mums padarė. Tai Mančesterio kaltė, kad Indijos tradiciniai amatai beveik išnyko.

(Gandhi cituotas Chatterjee 1986, 86)

Modernybės kritika

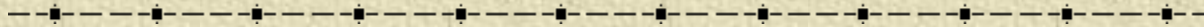
Mes pastebime, kad protas yra tarsi neramus paukštis; kuo daugiau jis gauna, tuo labiau jis nori ir vis viena lieka nepasotintas. Kuo labiau mes tenkiname aistras, tuo labiau nepažabojamos jos tampa. Dėl to mūsų protėviai ribojo norus. Jie suprato, kad laimė yra dvasinė būseną. Žmogus yra laimingas ne dėl to, kad jis turtingas, ir ne dėl to nelaimingas, kad vargšas. Turtingieji dažniau yra nelaimingi, o skurdžiai – laimingi. Matydami šitai mūsų protėviai žabojo mūsų malonumus ir prabangą. Mes išsivertėme su tuo pačiu plūgu kaip ir prieš tūkstančius metų. Mes gyvename tokiuose pačiuose namuose kaip ir senovėje. Mūsų vietinis švietimas išlieka toks koks ir buvęs. Mes neturėjome gyvenimą ardančios konkurencinės sistemos.

(Gandhi cituotas Chatterjee 1986, 87)

Seminaro klausimai diskusijai

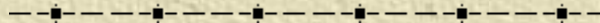
1. Kokie Gandhi'io filosofijoje yra pagrindiniai penki teisingos visuomenės principai?
2. Kokį vaidmenį Gandhi'io visuomenės modelyje vaidina kaimas?
3. Kokie yra Gandhi'io utopinės valstybės kūrybos principai?
4. Žinant Gandhi'io nekenkimo nuostatas, kaip jo idealios visuomenės modelyje funkcionuotų policija ir kalėjimai?
5. Kokios Gandhi'io utopinės valstybės struktūroje būtų šios valstybės piliečių pareigos?

Indijos modernizacija

7.

Jawaharlal Nehru racionalizmas

Temos skaitiniai

Jawaharlal Nehru “The Treatment of Minorities”, p. 328 – 335; “India in the World”, p. 347 – 354.

Iš: Guha, Ramchandra, 2010: *Makers of Modern India*, New Delhi: Penguin.

Jawaharlal Nehru

Jawaharlal Nehru (1889 – 1964), populiariai vadinamas “moderniosios Indijos kūrėju”, yra vienas iš svarbiausių Indijos nacionalistinio sąjūdžio dalyvių, Kongreso narių ir idėjinių vedlių, bei nepriklausomos Indijos vizijos kūrėju. Jo politinė karjera yra glaudžiai susijusi su Indijos kaire ir Mahatma Gandhiu, kurį Nehru laikė savo įkvėpėju ir idealu, nors daugeliu atžvilgių jų mintys ir nesutapo. Jawaharlal Nehru gimė Allahabado mieste, 1905 – 1912 m. praleido Anglijoje, kur studijavo gamtos mokslus ir teisę. Grįžęs į Indiją kelis metus vertėsi teisine praktika, tačiau ši profesija jam neteikė džiaugsmo, todėl Nehru ėmė domėtis politika, 1916 m. pirmą kartą susitiko su Gandhiu ir aktyviai įsijungė į Indijos Kongresą, kurio prezidentu tapo 1929 m. Indijai atgavus nepriklausomybę 1949 m. tapo jos ministru pirmininku.

The Discovery of India

Per savo politinę karjerą buvo kelis kartus įkalintas, kalėdamas parašė savo pagrindinį veikalą *The Discovery of India* (1946 m.). Šioje knygoje Nehru suformuluoja savo pagrindines mintis apie Indiją, jos istoriją, praeitį ir dabartį, socialinius ir ekonominius tautos aspektus, kurie yra nepaprastai svarbūs Indijai.

Istorija

Du svarbūs Indijos civilizacijos ciklai:

1. Indo slėnio civilizacija iki XI a. musulmonų invazijos.
2. Musulmonų periodas Akbaro valdymo laikais.

Istorija

Pirmasis ciklas. Turtinga ir stipri civilizacija, aukšti pasiekimai filosofijoje, menuose, moksle ir matematikoje. Išplėtota ekonomika ir prekybos tinklai. Tačiau po VIII a. civilizacija silpnėja: po Šankaros nebėra rašoma filosofijos traktatų, silpnėja prekybiniai kontaktai su užsienio šalimis, Čolų dinastijos jūrinė įtaka ima silpnėti nuo XI a.

Kastų klausimas

Indijos krize Nehru laikė rigidišką kastų sistemą kuri šaliai suteikė vien tik stagnaciją:

Gyvenimas tapo suskirstytas į nustatytus rėmus, kuriuose kiekvieno žmogaus darbas buvo fiksuotas ir nekintantis ir jam nelabai rūpėjo kiti žmonės. Kšatrijui rūpėjo kautis ir saugoti šalį, o kitų kastų atstovai tuo nesidomėjo ir negalėjo to daryti. Brahmanai ir kšatrijai žiūrėjo niekinamai į prekybą. Išsilavinimo ir tobulėjimo galimybės buvo atimtos iš žemesniųjų kastų, kurios buvo mokomos paklusti aukštesniems rangams. Nepaisant išvystytos urbanistinės ekonomikos, šalies struktūra buvo daugiausia feodalinė. Galima teigti, kad net karyboje Indija buvo atsilikusi.

(Nehru 1994, 226)

Istorija

Antrasis ciklas. Imperatoriaus Akbaro imperija. Pasak Nehru, Akbaras buvo idealistas ir svajotojas, tačiau taip pat ir veiklos žmogus, sugebėjęs suvienyti Indiją politiškai ir kultūriškai.

“Jo asmenyje, senoji suvienytos Indijos svajonė vėl įgavo pavidalą. Suvienyta ne tik politiškai į vieną šalį, tačiau ir sulieta į vieną tautą.” (Nehru 1994, 259)

Istorija

Tačiau net ir Akbaras nepajėgė pakeisti rigidiškų socialinių Indijos struktūrų. Tuo pačiu metu, kai Europa revoliucingai racionalizavosi ir modernizavosi, “Azija, statiška ir mieguista, vis dar tęsė senas tradicijas išnaudodama žmogaus triūsą ir sunkų darbą.” (Nehru 1994, 263)

Jawaharlal Nehru

Esmiškai Vakarai ir Rytai nėra skirtingi, tiesiog tam tikrų istorinių sanklodų momentu, Vakarai surado naujas kūrybiškumo ir energijos versmes, tuo tarpu Rytai jas buvo jau išnaudoję. Būtent šiuo istoriniu momentu ir įvyko Vakarų ir Rytų sandūra – Vakarai užkariavo, Rytai pasidavė.

Jawaharlal Nehru

Aš nesuprantu naudojamų žodžiu Rytai ir Vakarai kitaip, kaip tik ta prasme, kad Europa ir Amerika yra nepaprastai industrializuotos o Azija yra atsilikusi. Tokia industrializacija yra kažkas nauja pasaulio istorijoje, ir tai keitė ir keičia pasaulį labiau nei kas kita.

(Nehru 1994, 151)

Jawaharlal Nehru

Todėl nenuostabu, kad Nehru didžiausia nepriklausomos Indijos siekiamybe laikė racionalizaciją ir industrializaciją. Tai atsispindi ir didžiojoje dalyje Nehru retorikos, kur jis dažnai naudoja terminą “mokslo dvasia”, turėdamas omenyje tam tikrą racionalizmo formą, paremtą empiriniais faktais. Visų kultūrinių, socialinių ir politinių procesų analizės atskaitos taškas – ekonomika.

Jawaharlal Nehru

Jeji istorija ką ir demonstruoja, tai yra šitai: ekonominiai poreikiai formuoja grupių ir klasių politines pažiūras. Nei protas, nei moralinės nuostatos nenusveria šių poreikių.

(Nehru cituotas Chatterjee 1986, 140)

Jawaharlal Nehru

Modernizacija yra neatsieta nuo technologinio progreso ir industrializacijos – ir tai yra vienintelė kryptis, kurios link turi sukti Indija. Kaip rašo Nehru, “Indija, kaip ir Kinija, privalo mokytis iš Vakarų, kadangi modernūs Vakarai turi daug ko išmokyti; šio amžiaus dvasia yra reprezentuojama Vakarų.” (Nehru 1994, 507)

Jawaharlal Nehru

Pagrindinis šiuolaikinės modernios Indijos kliuvinys – užsienio dominavimas / kolonijinė valdžia, todėl Nehru jau iš anksto aktyviai modeliavo laisvos Indijos pagrindinius uždavinius: “(...) valdant užsienio valdžiai, kuri nepitaria industriniam augimui Indijoje, yra akivaizdu, kad suplanuotas vystymasis esant nepriklausomai valdžiai visiškai pakeis Indijos veidą per kelis metus.” (Nehru 1994, 504)

Neruviškasis socializmas

Pagrindinės veiklos sferos:

- Mokslas ir technologijos
- Planavimas
- Agrarinės reformos
- Industrializacija

Sąlygos:

- Stiprus inžinerijos ir mašinų gamybos sektorius
- Mokslinių tyrimų institutai
- Elektros energija

Religijos klausimas

Vienas iš įdomių su Jawaharlalo Nehru asmenybe susijusių aspektų yra religijos traktavimas jo raštuose ir gyvenime. Jau pastebėjome, kad Nehru savo pasaulėžiūrą grindė griežtu racionalizmu, todėl neretai sutinkame tam tikrą religijos kritiką.

Nehru ir religijos klausimas

Religija atsirado visų pirma dėl baimės (...). Tačiau kad ir kiek ji besivystytų, net ir šiandien matome kaip žmonės kaunasi ir ritina vienas kitam galvas religijos vardu. Ir daugeliui žmonių religija vis dar yra baimės šaltinis. Jie leidžia laiką bandydami pamaloninti kažkokias įsivaizduojamas būtybes, aukodami aukas šventyklose ir net aukodami gyvulius.

(Nehru cituotas Schoettli 2013, 31)

Nehru ir religijos klausimas

Neretai Nehru retorikoje pasitaiko religijos kritika lyginant ją, kaip atgyveną, su modernia šiuolaikiybe. Religija Indijoje apspredžia ir įvairias socialines ydas, kurias Nehru dažnai identifikuoja savo raštuose: kastų, išsilavinimo, moterų padėties problemas.

Nehru ir religijos klausimas

Mes pamirštame, kad mūsų senosios civilizacijos, kad ir kokios didžios jos bebūtų, buvo skirtos kitiems amžiams ir kuriamos kitomis sąlygomis. Mes nebegalime turėti šiandien, industriniame amžiuje, agrarinės ekonomikos, kaip tai buvo Vėdų periodu. (...) Ir daugelis mūsų tradicijų, ritualų ir įpročių, mūsų socialinė teisė, kastų sistema, moterų pozicija ir dogmos, kurias mums primetė religija, yra praeities reliktai, gal ir tinkami toms seniai praėjusioms dienoms, tačiau visiškai nesusijusiomis su šiuolaikinėmis sąlygomis.

(<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/9977/2/AppendixDocuments600dpi.pdf>)

Nehru ir religijos klausimas

Šiuolaikiniame pasaulyje traukiniai, automobiliai, lėktuvai beveik panaikino ribas ir sukūrė pasaulio vienovę. Knygos, laikraščiai, telegrafas, radijas, kinas veikia mus ir palaipsniui keičia mūsų mintis. Aš norėčiau paklausti Bhaiji kokia yra mūsų senojo hinduizmo vieta visuose šiuose reikaluose? Jis kalba apie religiją ir kastų civilizaciją. Tačiau šiuolaikinio pasaulio civilizacija yra galingoji mašinerija ir milžiniški fabrikai. Ką jie turi bendro su religija?

(<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/9977/2/AppendixDocuments600dpi.pdf>)

Jawaharlal Nehru ir Gandhi

Iš pateiktų citatų matosi ir Nehru skirtis nuo savo bendrašygio ir draugo Mahatmos Gandhi'o. Nors Nehru laikė Gandhį savo įkvėpėju ir tautos lyderiu, tačiau jų abiejų požiūriai akivaizdžiai kirtosi modernybės, technologijos ir religijos klausimais.

Jawaharlal Nehru

Tačiau kalbėdamas apie Indijos kultūrą, tautinę tapatybę Nehru dažnai naudojo religinius (ir konkrečiai – hinduistinius) referentus. Tačiau jam tokie religiniai įvaizdžiai, sakralioji Indijos geografija, Motinos žemės / Motinos Indijos (*Bharata Mata*) vaizdiniai turėjo simbolinę ir metaforinę prasmę, neatsiejamas nuo Indijos kultūrinio ir dvasinio, tačiau nebūtinai išimtinai religinio, paveldo.

Jawaharlal Nehru

Tai ypač akivaizdu Nehru testamente, kuriame jis prašo būti kremuotas ir kad jo pelenai būtų išberti Gangos upėje: “Ypatingai Ganga yra Indijos upė, mylima jos žmonių (...). Jos viltys ir baimės, jos triumfo giesmės, jos pergalės ir pralaimėjimai. Ji buvo Indijos tūkstantmetės civilizacijos ir kultūros simboliu, nuolatos kintanti, nuolatos tekanti, ir vis dėlto ta pati Ganga.” (Varshney 1993, 236) Nehru suvokia kultūrinių simbolių reikšmę ir, pats būdamas nereliginas, atsiduoda Indijai kultūrine, bet ne religine prasme.

Jawaharlal Nehru

Todėl Nehraus puoselėtas ir skleistas nacionalizmas yra vadinamas “sekuliariuoju nacionalizmu”, kadangi pripažino Indijos kultūrinį daugiabalsiškumą. Nehru formavo ir ankstyvąją Kongreso politiką. Kaip pažymi Davidas Luddenas, Kongresas siekė „apjungti visas religines, etnines ir lingvistines tapatybes į vieną apgaubiančią indiškąją tautinę tapatybę. (...) Kongresas siekė reprezentuoti visus indus kaip vieną tautą, sudarytą iš daugybės kalbų, religijų ir etnosų“ (Ludden 2011, 13). Kaip kontrastas sekuliariajam Nehraus nacionalizmui Indijoje veikė agresyvios hinduizuoto nacionalizmo apraiškos, apie kurias plačiau bus kalbama 8-oje temoje.

Seminaras IV

Be šiam kursu jau aptartų politinių, religinių ir kultūros veikėjų modernizacijos procese ir antikolonijiniame judėjime dalyvavo ir daugiau asmenybių – priklausiusių kitoms religijoms (ne tik hinduizmui), socialiniam sluoksniui. Taip pat ir moterys. Užduotis studentams. Paruošti 20 – 30 min. pristatymą apie vieną iš sąrašo pasirinktą asmenybę remiantis jo/jos tekstais ir papildomai surinkta informacija.

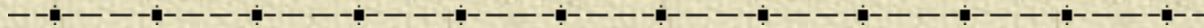
Seminaras IV

Asmenybių sąrašas:

- Muhammad Ali Jinnah
- Syed Ahmed Khan
- Tarabai Shinde
- Kamaladevi Chattopadhyay
- Ambedkar
- E. V. Ramaswamy

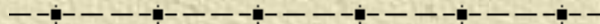
Jų tekstų ištraukos yra surinktos Guha, Ramchandra, 2010:
Makers of Modern India, New Delhi: Penguin.

Indijos modernizacija

7.

Modernizacija ir tapyba: Raja Ravi
Varma

Menas XIX a. Indijoje

XIX a. antrojoje pusėje Indijoje (ir ypač Kalkutoje) buvo nemažai menininkų susivienijimų, kurie, daugiausia, buvo pasiskirstę pagal savo tradicinę specializaciją (*Kalighat* tapytojai, *battala* metalo raižytojai ir pan.).

Tačiau kolonijinė vadovybė brėžė aiškias ribas tarp tradicinio ir folklorinio meno, kuriuos atstovavo minėtosios indų grupės, ir “šiuolaikinio” aukštojo meno, kurį atstovavo Vakarų mokyklos bei autoriai.

Menas XIX a. Indijoje

Nuo 1850 m. britiškos mokyklos ima steigti meno padalinius Madrase ir Kalkutoje, kuriuose mokoma taikyti europinio meno perspektyvas bei technikas akvarele, aliejiniais dažais ir pan.

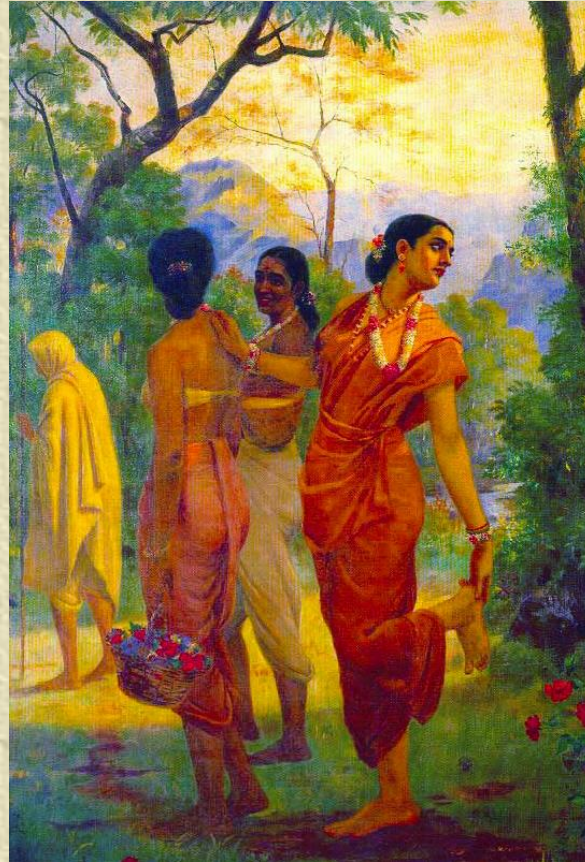
Menas XIX a. Indijoje

1878 m. Kalkutoje vakarų mokymą gavę menininkai atidaro “Calcutta Art Studio”. Atsiranda naujos tendencijos mene – deivės ir dievai sukūninami, judesiai sugyvinami, į mizansceną įnešama dramatiškumo, erdvė įgauna gilumą. Menas ima slinkti nuo folklorinio *Kalighat* minimalizmo prie vakarietišku kompozicijų.

Ravi Varma

Vienas iš iškiliausių Indijos menininkų, sukūręs savitą tapybos stilių - hibridinę Vakarų ir Indijos menų sintezę yra Ravi Varma (1848 – 1906). Ravi Varma niekada nesimokė tapybos meno mokyklose, tačiau jo tėvas buvo savamokslis menininkas, mokėsis Tandžavuro ir Keralos freskinės tapybos. Sulaukęs 14 metų Ravi Varma ima mokytis akvarelinės tapybos o po trijų metų jį aliejinės tapybos imasi mokyti olandų kilmės britų dailininkas Theodore'as Jansenas. Taip susiformuoja savitas hibridiškas Ravi Varmos tapybos stilius. Pirmasis tarptautinis pripažinimas – 1873 m. Vienoje.

Shakuntala

[https://en.wikipedia.org/wiki/Shakuntala_\(Raja_Ravi_Varma\)#/media/File:Ravi_Varma-Shakuntala_columbia.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Shakuntala_(Raja_Ravi_Varma)#/media/File:Ravi_Varma-Shakuntala_columbia.jpg)

Raja Ravi Varma

Raja Ravi Varma savo kūryboje apjungė keletą svarbių dimensijų:

1. Romantizuotą hinduistinę Indijos praeitį, užkoduotą epinėje ir klasikinėje Sanskrito literatūroje ir puranose.
2. Dievų ir deivių humanizavimą ir domestikavimą. Dieviškumo sunamūdinimą.

Saraswati

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/Saraswati.jpg>

Raja Ravi Varma

3. Realizmas ir jausmingumas, kaip pagrindiniai kūrybos kursyvai.

4. Didelis dėmesys moteriškiems personažams – mitologiniems deivėms ir epinėms moterims.

Raja Ravi Varma Indijos nacionalistinių sąjūdžių kontekste

Indijos nacionalistiniai sąjūdžiai, remdamiesi Orientalistinėmis dichotomijos nuostatomis, sureikšmino poliarizaciją tarp dvasingas / materialus; vidinis / išorinis; namai / pasaulis ir suteikė šioms kategorijoms naujas reikšmes. Moteris tapo centrine figūra šiuose ideologiniuose debatuose.

Raja Ravi Varma Indijos nacionalistinių sąjūdžių kontekste

Moterų paveikslų pagalba, nacionalistinių sąjūdžių atmosferoje moteris imama konstruoti kaip ikoniška, tyra, pasiaukojanti ir atsidavusi savo vyrui. Jos fizinis grožis prilyginamas tradicijos grožiui, o mitologiškumas suliejamas su realizmu.

Raja Ravi Varma Indijos nacionalistinių sąjūdžių kontekste

Stengiantis prisitaikyti prie nacionalistinių projektų, naujieji vadovai skatino moters vaizdavimą veikiau kaip „mūzą“, o ne kaip erotikos objektą, ir „ideali“ Indijos moteris buvo apibrėžta kaip tyra, kukli, paklusni, pasiaukojanti ir dorybinga. Toks idealizuotas moteriškumas yra įtakotas mitologinio Sitos prototipo ir buvo visiškai palaikomas patriarchalinės ideologijos Indijos visuomenėje – tiek tradicinėje, tiek „modernioje“.

(Kasbekar 2002, 291)

Hamsa Damayanti

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ravi_Varma-Princess_Damayanthi_talking_with_Royal_Swan_about_Nala.jpg

Ravi Varma

Per savo paveikslus Ravi Varma kūrė savitą nacionalistinį Indijos naratyvą. Galima teigti, kad būtent jo paveiksmai iškristalizavo tam tikrą indišką literatūrą, kaip klasikinio tautinio paveldo, kanoną: selektyvūs Mahabharatos naratyvai (pvz. Nalos ir Damajantės istorija), Kalidasos epinės poemos (ypač *Shakuntala*, *Meghaduta*) įvaizdinti ryškia akvarele ir sugyventa perspektyva komunikavo žiūrovams apie neišsenkančią, turtingą, senovinę tačiau tuo pačiu ir nesenstančią Indijos tradiciją.

Raja Ravi Varma

1894 m. Ravi Varma įkūrė savo oleografinę spaustuvę Lonavaloje (netoli Mumbajaus) pavadinimu *Ravi Varma Fine Art Lithographic Press*. Iki to laiko spaudiniai buvo atliekami Vokietijoje ir pervežami į Indiją per Britaniją. Ravi Varma naudojo pažangiausią tuo metu Indijoje oleografinę spausdinimo techniką ir jo spaudinių kokybė buvo viena geriausių. Savo spaustuvėje Varma darė daugelio žymių savo paveikslų litografijas, kurios ėmė skliti po visą Indiją.

Raja Ravi Varma

Raja Ravi Varma per savo kūrybą įtvirtino naują meno vertinimo rakursą – meną, kaip individo originalų darbą, kas nebuvo svarbu ankščiau bendroje *bazaar* meno produkcijoje. Varmos darbai buvo populiarūs tarp maharadžų – tai buvo lyg indiškasis atsakas vakarietiško meno vartojimui; vietinė “aukštojo meno” produkcija.

Ravi Varma

Tačiau būtent per litografinį tiražavimą Ravi Varmos vaizdiniai naratyvai nesuskaičiuojamomis kopijomis pasklido po visą Indiją ir tapo įperkami ir lengvai prieinami daugeliui žmonių. Populiarios yra istorijos apie tai, kad netiesiogiai Varma padėjo neliečiamiesiems pasipriešinti savo marginalumui – nors ir negalėdami įeiti į hinduistines šventyklas jie galėjo garbinti deives jų atvaizdus nusipirkę turguje.

Ravi Varma

Ravi Varmos sukonstruotas savitas estetinis braižas tapo estetiniu kanonu daugeliui kitų populiarių menininkų. Jo paveikslai buvo perpiešiami ir reprodukuojami per litografijas suformuodami savita “turgaus meno” (*bazaar art*) estetiką. Varmos paveiksluose naudotos mizanscenos ir kostiumai buvo perkelti į kino ekranus pirmuosiuose filmuose ir naudojami teatro pjesių pastatymuose.

Saraswati Raja Ravi Varmos paveiksle ir kalendoriniame mene

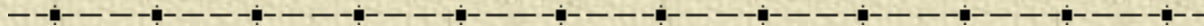

Užduotis

Pažiūrėkite bengalų režisieriaus ir autorinio kino Indijoje pradininko Satyajit Ray filmą *Devi* (1960). Pažiūrėję filmą parašykite trumpą refleksiją (1 A4 psl.) remdamiesi šiais klausimais:

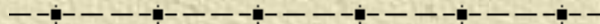
1. Kokia yra pagrindinė filmo problema?
2. Kokias sąsajas matote tarp filme gvildenamų temų ir Bengalijos renesanso idėjų?
3. Kaip filme probleminamas modernumo ir tradicijos klausimas?
4. Kaip filme konstruojamas moters ir deivės ryšys? Palyginkite su deivės ir moters konstruktais Indijos nacionalistų retorikoje ir Raja Ravi Varmos tapyboje.

Indijos modernizacija

9.

Hinduizuotas nacionalizmas

Temos skaitiniai

Vinayak Damodar Savarkar “Hindutva: Who is a Hindu?” (ištraukos), p. 87 – 97.

Iš Jeffrelot, Christophe (ed.) 2007: *Hindu Nationalism. A Reader*, Princeton: Princeton University Press.

Hinduizuotas nacionalizmas

Kaip pastebėjome ankstesnėse temose, laikyti Indijos nacionalizmą homogenišku dariniu būtų visiškai klaidinga, kadangi skirtingos nacionalizmo atšakos konstravo skirtingas tautos vizijas (pvz. Gandhio nacionalizmas ir jo modernizmo kritika gali būti priešinama Jawaharlalo Nehru progresyvios Indijos idėjai). Tačiau XX a. pradžioje išsikristalizavo Indijos nacionalizmo atšaka, kuriai pradžią davė koncepcija, pavadinta *Hindutva* („hinduistiškumas“) ir kurią apibrėžė vienas iš ankstyvųjų hinduizuoto nacionalizmo pradininkų Vinayakas Damodaras Savarkaras.

Hinduizuotas nacionalizmas

Damodaro Savarkaro 1923 m. išleistą veikalą *Hindutva – who is a Hindu?* galima laikyti pradinį impulsą suformavusį specifinį „hinduizuotą nacionalizmą“. Hinduizuotą nacionalizmą galima laikyti viena iš agresyviųjų nacionalizmo atšakų kuomet nacionalinė tapatybė imama apibrėžti ne per etninius ar teritorinius, bet per religinius žymiklius.

Vinayak Damodar Savarkar

Vinayakas Damodaras Savarkaras (1883 – 1966) gimė Našiko mieste, Maharaštros valstijoje, čitpavanų brahamanų šeimoje. Jau studijų laikais susidomėjo įvairių nacionalistų ideologija, įkūrė savo judėjimą *Abhinav Bharat*, kuris buvo ypač veiklus Savarkarui studijuojant Londone.

Vinayak Damodar Savarkar

Studijuodamas Londone Savarkaras susidomėjo Herberto Spencerio evoliucinėmis idėjomis kurios, akivaizdžiai, padarė didelę įtaką jo nacionalistinėms mintims ir suformavo aiškiają takoskyrą tarp Savarkaro ir Gandhio idėjų, ypač kvestionuojant Gandhio “nekenkimo” (*non-violence*) metodą, kuris traktuojamas kaip pražūtingas. Remdamasis Spenceriu, Savarkaras aiškiai pabrėžia, kad “pasipriešinimas agresijai visais įmanomais būdais yra ne tik pateisinamas bet net ir būtinas.” (Bapu 2013, 111)

Vinayak Damodar Savarkar

Hindų tautos degradacijos užuomazgos – budizmo atsiradimas ir paplitimas, kai hindai pamiršo natūralų gamtos dėsnį – išlikimą ir “iškeitė kardą į maldos vėrinį”. Budizmo skelbiamas nekenkimas ir neagresyvumas buvo pražūtinga hindų tapatybei.

Vinayak Damodar Savarkar

Linkdamas prie radikalų, aršiai kritikavo Gandhio nebendradarbiavimo strategiją 1920-aisiais. Antagonistinis šių asmenybių santykis buvo abipusis, Gandhis Savarkarą vadino “modernistu”, perėmusiu blogiausias Vakarų nacionalizmo praktikas (nors pasirašė peticiją reikalaujamas Savarkaro išlaisvinimo iš kalėjimo).

Vinayak Damodar Savarkar

1911 – 1924 m. įkalinamas. Kalėdamas Andamano salų kalėjime parašo savo pagrindinį veikalą *Hindutva – who is a Hindu?* (1923 m.), kuris tampa ypač populiarus tarp radikalesnių organizacijų. Prie veikalo populiarumo galimai prisidėjo ir jo parašymo sąlygos, kadangi populiariai manyta, kad Savarkaras savo veikalą rašė nagais ant kalėjimo celės sienų ir vėliau įsimindavo tuos tekstus prieš užrašant ant popieriaus skiautelių kurias atnešdavo lankytojai.

Hindutva – who is a Hindu? (1923)

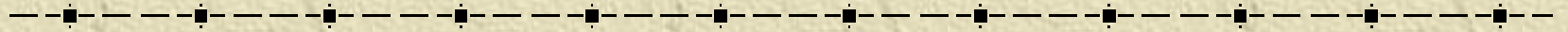
Hindutva – konceptas, reiškiantis “hinduistiškumą”; buvimo hinduistu esmė. Religinė tapatybė yra sugretinama su tautine tapatybe. Šiuolaikinė hindų tauta - civilizuojančios arijų misijos pasekmė. Jos aspektai užkoduoti Ramayanoje (Rama yra arijas, kuriam paklūsta *vanarai* ir Hanumanas, kurie reprezentuoja dravidus ir jų paklusnumą migruojantiems arijams).

Hindutva

Šis vienas žodis, Hindutva, buvo tarsi viso mūsų politinio kūno stuburas ir vertė Malabaro najarus apraudoti Kašmyro brahmanų kančias. Mūsų dainiai apraudojo hindų nuosmukį, mūsų išminčiai budino hindų jausmus, mūsų didvyriai kovojo kovas už hindus, mūsų šventieji palaimino hindų pastangas, mūsų politikai pureno hindų likimą, mūsų motinos apraudojo žaizdas ir išaukštino hindų triumfą.

(Savarkar 2007, 93 - 94)

Hindutva

Hinduizmas Savarkaro yra suprantamas kaip civilizacija. Hinduistai turi bendrą civilizaciją, tuo tarpu krikščionys ir musulmonai – tik bendrą religiją. Todėl, pasak Savarkaro, hinduizmo ir *hindutva* tapatybės esmė yra asmuo, kuris gimęs Indijos žemėje ir kurio tėvai yra hinduistai. Indija nėra vien tik tauta (*rashtra*), bet taipogi ir rasė (*jati*). Civilizacija apjungė bendrus hinduistų tikslus ir patirtis, yra užkoduota istorijoje, literatūroje, mene ir, svarbiausia, kalboje – Sanskrite (todėl kultūra – *sanskriti*).

Pitribhoomi

Galiciausiai per *Hindutva* koncepciją Savarkaras ėmė akcentuoti ir teritorinį aspektą: hinduistas yra tas, kuris gyvena Indijoje (skr. *Hindustan*) – šventojoje protėvių žemėje. Kaip pabrėžia istorikas Sumitas Sarkaras, tokia „protėvių žemės“ (skr. *Pitribhumi*) koncepcija leido atsirasti idėjai, jog “vien tik hinduistai gali būti tikri patriotai, o ne Indijos musulmonai ar krikščionys, kurių šventosios žemės yra Arabijoje ir Palestinoje” (Sarkar 2011, 274). Tokiu būdu žodis „kultūra“ tapo “pripildytas hinduistinėmis prasmėmis ir asociacijomis” (Sarkar 2011, 274).

Pitribhoomi

Ir net jei jiems Indija yra tėvynė kaip ir kiekvienam kitam hindui, tačiau ji jiems nėra šventoji žemė. Jų šventoji žemė yra kažkur Arabijoje ar Palestinoje. Jų mitologija ir šventieji, idėjos ir herojai, nėra šios žemės vaikai. Taip pat ir jų išvaizda ir jų vardai yra užsienio kilmės. Jų meilė yra padalyta. Gal kas iš jų ir tiki tuo, ką daro, tačiau atėjus laikui neliks jokio pasirinkimo – kas liečia meilę ir lojalumą, jie iškels savo šventąją žemę virš tėvynės. Tačiau tai yra natūralu. Ir mes nei smerkiame, nei gailimės. Tiesiog pasakome faktus, kokie jie yra.

(Savarkar 2007, 95)

Pitribhoomi

Nacionalizmo tyrinėtojas Anthony Smithas žemę nurodo kaip vieną iš svarbių nacionalistinės ideologijos sudedamųjų dalių, kadangi žemė yra tarsi “mūsų” teritorija ir protėvių “amžina buveinė”. Žemės išlaisvinimas iš pavergėjų yra ne vien tik politinė ar ekonominė būtinybė, tačiau taip pat ir poreikis atgimti *savo* teritorijoje (Smith 1999, 270 – 271). Todėl nenuostabu, kad Savarkaras savo nacionalistinę retoriką taip pat grindžia žemės, tėvynės idėjomis, tačiau nuolatos primena ir religinį (hindų) aspektą.

Pitribhoomi

Mes ne tik turime bendrą tėvynę (fatherland), teritorinį vientisumą, bet kas yra gan reta kitur pasaulyje, mes taip pat turime ir bendrą šventąją žemę (holyland) kuri yra tapati mūsų tėvynei, Ši Bharata (Bharat Bhoomi), ši Indija, yra ir tėvynė, ir šventoji žemė. Dėl šios priežasties mūsų patriotizmas yra dvigubai užtikrintas. Mes turime bendrus kultūrinius, religinius, istorinius, lingvistinius ir rasinius ryšius, kurie per ištikus asimiliavimosi amžius sulipdė mus į homogenišką ir organišką tautą ir įskiepijo troškimą gyventi bendrą tautinį gyvenimą. Hindai nėra tiesiog sąjunga, jie yra organiška tauta. Štai dėl ko šiandien mes, hindai nuo Kašmyro iki Madraso ir nuo Sindo iki Asamo būsimė tauta – kai tuo tarpu Indijos musulmonai save labiau priskiria prie kitų musulmonų net ir už Indijos ribų, nei tapatinasi su kaimynais hindais, panašiai kaip žydai Vokietijoje.

(Savarkar cituotas Bhatt 2001, 77)

Hindu Mahasabha

Savarkaro iškristalizuota *Hindutva* koncepcija tampa organizuojančia ir buriančia politine ideologija. Viena iš pirmųjų politinių organizacijų, grindžiančių savo idėjas *hinsuistiškumu* tampa Hindu Mahasabha. Hindu Mahasabha įkuriama 1914 m. kaip reakcija į susikūrusia Musulmonų lygą, o Damodaras Savarkaras tampa jos prezidentu 1937 m.

Hindu Mahasabha

Principai:

- Hinduizuoti politiką ir militarizuoti hinduistiškumą
- Mūsų priešas yra geriausias mūsų draugas
- Nacionaliniai interesai turi būti pagrindinis principas grindžiant užsienio politiką.
- Kol pasaulis yra neteisingas, mes taip pat turime būti neteisingi, kol pasaulis yra agresyvus, mes taip pat turime būti agresyvūs.
- Tautos karinė galia yra vienintelis didybės išlaikymo šiuolaikiniame pasaulyje kriterijus.
- Tik tie, kurie yra pakankamai stiprūs, kad galėtų ne tik apsaugoti save, bet ir įskiepyti baimę priešų mintyse, gali kalbėti apie taiką, neagresyvumą ir nekenkimą.

(Bhatt 2001, 103)

Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS)

Palaipsniui *Hindutva* koncepcija tampo vienu iš pagrindinių įvairių nacionalistiškai orientuotų politinių partijų (pvz. Bharatiya Janata Party (BJP)) ir visuomeninių organizacijų (VHP, RSS) ideologiją struktūruojančiu veiksmu. Viena iš pagrindinių tokių organizacijų tampa Rashtriya Swayamsevak Sangh - nepolitinė visuomeninė organizacija, įkurta 1925 m. Keshavo Baliramo Hedgewaro, buvusio vienu iš Hindu Mahasabha lyderių. Jis ir Madhavas Sadashivas Golwalkaras suformavo pagrindinę RSS ideologiją.

Ajodhja

Hindutva koncepcija tapo pagrindine radikalių Indijos dešiniųjų partijų (BJP, RSS) ideologiniu varikliu, o jų fanatizmas apogėjų pasiekė 1992 m. Babri mečetės sunaikinimu Ajodhjoje ir masiniais hinduistų ir musulmonų konfliktais bei riaušėmis visoje Indijoje. Ajodhjos konflikto priežastis - ilgalaikis disputas, kurio pagrindinis akcentas yra Ajodhjos mieste buvusi Babri mečetė, kuri, pasak hinduistų, pastatyta dievo Ramos gimimo vietoje. Radikalios hinduistų organizacijos ėmėsi drastiškų žygių dėl šventyklos sugražinimo. Šie žygiai baigėsi milžinišku fanatiškai nusiteikusių žmonių antplūdžiu į Ajodhjos miestą ir mečetės sunaikinimu. Babri mečetės sugriovimas išprovokavo milžiniškas bendruomenines hinduistų ir musulmonų riaušes visoje Indijoje.

Hinduizuotas nacionalizmas

Apibendrinant, pagrindiniai hinduizuoto nacionalizmo aspektai yra:

1. Visų pirma, *Hindutva* atmetė ir sumenkino Indijos kultūrinės bei religinės mažumas siekdama iškelti naują panindišką religijos formą – hinduizmą, kuris būtų paremtas klasikiniiais brahmanistiniais ir vedantiškais požiūriais, tačiau tuo pat metu būtų susijęs ir su modernybe.
2. Naujai konceptualizuotas hinduizmas tapo labiau ideologija nei tikėjimu.
3. Hinduizmas siekė maskulinizuoti hinduistinę savimoneę ir suteikti bendruomenei kovingumo.
4. Hinduizuotas nacionalizmas ne tik priėmė šiuolaikinį mokslą ir technologijas, bet taip pat išsiugdė nekritinį požiūrį į jas (akcentuojant, kad vienintelė Vakarų vertybė yra moksliniai pasiekimai, kurie gali būti pritaikyti tautos galios išskėlimui).
5. *Hindutva* koncepcija ėmė akcentuoti ir teritorinį aspektą: hinduistas yra tas, kuris gyvena Indijoje (skr. *Hindustan*) – šventojoje protėvių žemėje.

(Nandy et al 1995, 57–63).

Klausimai seminaro medžiagai

1. Kokiomis aplinkybėmis ir koku tikslu buvo suformuotas VHP (*Vishwa Hindu Parishad*)?
2. Kaip VHP savo programoje naudojo *hindutva* konceptą ir kokią vietą užėmė epinė mitologija?
3. Kaip VHP interpretavo ir politizavo *bhakti* tradiciją?
4. Kaip suprantate skyriaus autoriaus naudojamą sąvoką “hinduizmo kšatrianizavimas”?
5. Kokia buvo VHP pozicija Indijos religinių mažumų (ypač musulmonų ir krikščionių) atžvilgiu?

Literatūra

Banerjee, Sikata, 2005: *Make Me a Man! Masculinity, Hinduism, and Nationalism in India*, New York: State University of New York Press.

Bapu, Prabhu, 2013: *Hindu Mahasabha in Colonial North India, 1915 – 1930. Constructing Nation and History*, Routledge: New York.

Beinorius, Audrius, 2012: *Rytai ir Vakarai. Kultūrų sąveikos pjūviai*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Bhabha, Homi K., 1994: *The Location of Culture*, London: Routledge.

Bhatt, Chetan, 2001: *Hindu Nationalism. Origins, Ideologies and Modern Myths*, Oxford: Berg.

Bose, Sugata and Ayesha Jalal, 2004: *Modern South Asia. History, Culture, Political Economy*, New York: Routledge.

Brekke, Torkel, 2007: *Makers of Modern Indian Religion in the Late Nineteenth Century*, Oxford: Oxford University Press.

Chakrabarty, Bidyut, 2006: *Social and Political Thought of Mahatma Gandhi*, New York: Routledge.

Chatterjee, Partha, 1986: *Nationalist Thought and the Colonial World*, United Nations University.

Chatterji, Bankimcandra, 2005: *Anandmath or The Sacred brotherhood*, New York: Oxford University Press.

Literatūra

- Guha, Ramchandra, 2010: *Makers of Modern India*, New Delhi. Penguin.
- Gupta, Kalyan Sen, 2005: *The Philosophy of Rabindranath Tagore*, Aldershot: Ashgate.
- Heehs, Peter, 1992: “Aurobindo Ghose and Revolutionary Terrorism”, *South Asia*, Vol. XV, no. 2 (1992), pp. 47-69.
- Jeffrelot, Christophe (ed.) 2007: *Hindu Nationalism. A Reader*, Princeton: Princeton University Press.
- Kasbekar, Asha, 2002: “Hidden Pleasures: Negotiating the Myth of the Female Ideal in Popular Hindi Cinema” in Dwyer, Rachel, Christopher Pinney, eds., *Pleasure and the Nation. The History, Politics and Consumption of Public Culture in India*, New Delhi: Oxford University Press.
- Kasbekar, Asha, 2006: *Pop Culture India!: Media, Arts and Lifestyle*, Santa Barbara: ABC-Clio.
- Killingley, Dermot, 2003: „Modernity, Reform, and Revival“ in Flood, Gavin, ed. *The Blackwell Companion to Hinduism*, Oxford: Blackwell Publishing, p. 509 – 525.
- Kopf, David, 1980: “Hermeneutics versus History. Review of *Orientalism* by Edward W. Said”, *The Journal of Asian Studies*, 39. 3(May), p. 495–506.

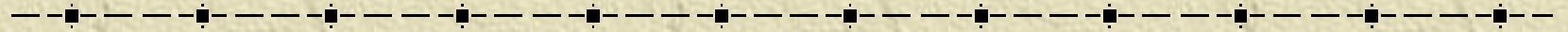
Literatūra

- Ludden, David, 2011: „Introduction. Ayodhya: a Window on the World“ in Ludden, David, ed., *Making India Hindu: Religion, Community and the Politics of Democracy in India*, New Delhi: Oxford University Press.
- McDermott, Rachel Fell, Leonard A. Gordon et al, eds., 2014: *Sources of Indian Tradition. Volume 2: Modern India, Pakistan, Bangladesh*, New York: Columbia University Press.
- McLeod, John, 2000: *Beginning Postcolonialism*, Manchester: Manchester University Press.
- Metcalf, Barbara D. and Thomas R, Metcalf, 2006: *A Concise History of Modern India*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mitter, Partha, 2002: „Mechanical Reproduction and the world of the colonial artist“, *Contributions to Indian Sociology (n.s.)* 36, 1&2, p. 1 – 32.
- Nandy, Ashis, Shikha Trivedy, Shail Mayaram, Achyut Yagnik, eds., 1995: *Creating a Nationality*, New Delhi: Oxford University Press.
- Nandy, Ashis, 2007: *An Ambiguous Journey to the City*, New Delhi: Oxford University Press.
- Nehru, Jawaharlal, 1994: *The Discovery of India*, New Delhi: Oxford University Press.
- Paranjape, Makarand R., 2013: *Making India: Colonialism, National Culture, and the Afterlife of Indian English Authority*, New York and London: Springer.

Literatūra

-
- Paranjape, Makarand R., ed., 2015: *Swami Vivekananda. A Contemporary Reader*, New Delhi: Routledge.
- Parekh, Bhikhu, 2001: *Gandhi. A Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press.
- Ramaswami, Sumathi 2008: “Maps, Mother/Goddesses and Martyrdom in Modern India”, in *The Journal of Asian Studies*, Volume 67, Number 3, August, p. 819 – 853.
- Richards, Jeffrey, 1997: *Films and British National Identity. From Dickens to Dad’s Army*, Manchester: Manchester University Press.
- Said, Edward W., 2006: *Orientalizmas*, Vilnius: Apostrofa.
- Sarkar, Sumit, 2011: „Indian nationalism and politics of Hindutva“ in Ludden, David, ed., *Making India Hindu: Religion, Community and the Politics of Democracy in India*, New Delhi: Oxford University Press.
- Savarkar, Vinayak Damodar, 2007: “Extracts from Hindutva Who is A Hindu?”, iš Jeffrelot, Christophe (ed.) 2007: *Hindu Nationalism. A Reader*, Princeton: Princeton University Press, p. 85 – 96.
- Shohat, Ella, Robert Stam, 1997: *Unthinking Eurocentrism. Multiculturalism and the Media*, London: Routledge.
- Smith, Anthony D., 1999: *Myth and Memories of the Nation*, New York: Oxford University Press.

Literatūra

Schoettli, Jivanta, 2013: “From T.H. Marchall to Jawaharlal Nehru: Citizenship as Vision and Strategy” in Mitra, Subhrata K., ed., *Citizenship and Cultural Flow. Structure, Agency, Power*, Springer: Heidelberg, p. 25 – 44.

Southard, Barbara, 1980: “The Political Strategy of Aurobindo Ghosh: The Utilization of Hindu Religious Symbolism and the Problem of Political Mobilization in Bengal”, *Modern Asian Studies*, Volume 14, Issue 03, July, p. 353 – 376.

Varshney, Ashutosh, 1993: “Contested Meanings: India's National Identity, Hindu Nationalism, and the Politics of Anxiety”, *Daedalus*, Vol. 122, No. 3 (Summer, 1993), p. 227-261.